

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

DIPLOMOVÉ KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2012- 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Veronika Zajacová

Násilie ako jedna z príčin rozvodu

Praha 2013

Vedúci diplomovej práce: PaedDr. Mária Turianová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2012- 2013

DIPLOMA THESIS

Veronika Zajacová

The Violence As One of the Causes of Divorce

Prague 2013

The diplom Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Mária Turianová

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe, dňa 9. 3. 2013

Veronika Zajacová

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať PaedDr. Márií Turianovej za odborné vedenie, za pomoc a rady pri vypracovaní diplomovej práce.

Anotácia

Témou predkladanej diplomovej práce je násilie, ktoré v mnohých prípadoch úzko súvisí s rozvodom. Práca definuje pojem násilie, jeho znaky a príčiny, ktoré dané správanie vyvolávajú. Pozornosť venuje obetiam domáceho násilia, ktorými sú najčastejšie ženy a deti, ale aj muži a starší ľudia. Uvádza spektrum pomoci obetiam domáceho násilia, čím naznačuje, že ide o globálny spoločenský problém. Záverečná časť diplomovej práce prezentuje teoretické poznatky vo výsledkoch prieskumu, vykonaného v zariadeniach núdzového bývania pre ženy- matky s deťmi.

Kľúčové pojmy:

Rozvod, násilie, znaky násilia, príčiny násilia, formy násilia, dôsledky násilia, obeť násilia, násilná osoba, pomoc.

Anotation

The theme of introduced diploma thesis is violence, that is nearly related to a divorce in many cases. The diploma thesis defines the term violence, its attributes and causes, which evocate this behaviour. Its about the victims of domestic violence , who are in major part women and children, but also men and old people. The diploma thesis shows spectrum analysis of helping to the victims of domestic violence and by this way it indicates a global social problem. Final part of the diploma thesis presents a theoretical knowledge and results of examination, that has been provided in institutions of temporary living for women – mothers and their children.

Key words:

Divorce. Violence. The Features of Violence. The Causes of Violence. The Forms of Violence. The Consequences of Violence. The Victim of Domestic Violence. Forsealble person. Help.

OBSAH

ÚVOD	9
1 TEORETICKÁ ČASŤ	11
1.1 Dôležitosť pri výbere partnera	11
1.2 Manželstvo	13
1.3 Rodina	16
1.4 Rozvod	20
1.5 Historický kontext pojmu násilie	23
1.5.1 Mýty o domácom násilí	26
1.6 Pojem domácej násilie	28
1.6.1 Znaký domáceho násilia	31
1.6.2 Príčiny vzniku násilia	32
1.6.3 Dôsledky domáceho násilia	33
1.6.4 Typológia a formy domáceho násilia	35
1.6.5 Ženy ako obeť domáceho násilia	37
1.6.6 Deti ako obeť domáceho násilia	40
1.6.7 Muži ako obeť domáceho násilia	45
1.6.8 Starší členovia rodiny ako obeť domáceho násilia	48
1.7 Charakteristika páchatel'a domáceho násilia	50
1.7.1 Charakteristika žien ako páchateliek domáceho násilia	52
1.7.2 Charakteristika mužov ako páchatel'ov domáceho násilia	54
1.8 Pomoc obetiam domáceho násilia	56
2 EMPIRICKÝ PRIESKUM	61
2.1 Cieľ prieskumu	61
2.2 Pracovné hypotézy	61
2.3 Charakteristika prieskumu	62
2.4 Vyhodnotenie a interpretácia výsledkov prieskumu	63
2.5 Interpretácia výsledkov a diskusia	79
2.6 Záver prieskumu	81
ZÁVER	82
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	84
ZOZNAM POUŽITÝCH SLOVENSKÝCH ZDROJOV	84

ZOZNAM POUŽITÝCH ZAHRANIČNÝCH ZDROJOV.....	85
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	87
PRÍLOHA A - Dotazník	I

ÚVOD

Človek, ktorý prechádza zložitým životným obdobím si asi každý deň položí otázku „prečo“. Prečo práve ja, prečo práve mne, sa to musí stať. Popritom si, ale sám dobre uvedomuje, že nájsť odpoveď na otázku prečo, je veľmi ťažké, dokonca tak ťažké, že ani veda, ktorej hlavnou prioritou je skúmanie správania a konania človeka, nenájde vždy jasnú odpoveď.

Danú otázku si zrejme najčastejšie pokladajú obeť domáceho násillia. Domáce násillie je druh násillia, ktoré sa paradoxne odohráva v prostredí, v ktorom by mal človek nadobudnúť pocit bezpečia, ľudský kontakt a najmä ochranu a stabilitu. No nie každému je dopriaty tak vzácny dar, akým je rodina, ku ktorej sa vraciame bez strachu a s pocitom radosti.

Zvláštnosť domáceho násillia spočíva v tom, že sa odohráva medzi ľuďmi, ktorých vzťah začal citom a vyhrotí až k nenávisti, na mieste, ktoré má byť zdrojom bezpečia a ochrany a vplyvom negativizmu mení rodinu na kolísku násillia. Dopúšťa sa ho muž na ženu, žena na mužovi, rodič na dieťati, dieťa na rodičovi, ale najčastejšie násillie postihuje ženy a deti. V partnerskom vzťahu ho môžeme zaradiť medzi najrozšírenejšie a najtragickejšie formy správania sa človeka k človeku, ktoré často ostáva skryté a nepotrebané, pretože páchatelia sú zo strachu obeť ospravedlňovaní. Ak dieťa vyrastá v prostredí, kde má násillie svoje stále miesto, začne považovať dané správanie za prijateľný spôsob prejavu, čo zapríčiňuje negatívne dôsledky na jeho fyzický a psychický vývoj. V každej rodine sa striedajú pozitívne aj negatívne emócie, ale tam kde dochádza k násilliu sú negatívne pocity oveľa výraznejšie. Dokážu vyvolať strach, hnev a pocity viny, ktoré často vedú k rozpadu rodiny alebo rozchodu partnerov. Odchod od násilnej osoby prináša so sebou nové pocity ako úľavu, pohodu, ale aj zmenu pôvodnej identity.

Mať svoje práva je nezávislé od postavenia v spoločnosti, od charakteru človeka a jeho správania, netreba si ich zaslúžiť, ale majú byť dané človeku na základe ľudskosti.

Cieľom diplomovej práce je poukázať na dôležitosť problematiky domáceho násilia ako verejného problému, na jeho široký rozsah do celej spoločnosti a následné dôsledky, ktoré daný problém spôsobuje. Podstatou sú aj formy a príčiny domáceho násilia, ako aj obeť a násilné osoby. Cieľom je tiež uviesť možnosti pomoci obetiam domáceho násilia.

Diplomová práca je rozdelená na dve časti, teoretickú, ktorá je východiskom pre druhú, empirickú časť. V teoretickej časti venujeme pozornosť partnerstvu, manželstvu a následnému rozvodu, ktoré v nie nízkych počtoch najčastejšie zapríčiňujú práve domáce násilie. Najvyššiu pozornosť venujeme charakteristike pojmu násilie, jeho historickému pôvodu, jeho príčinám ako aj možným obetiam a násilným osobám. Poznatky, ktoré sme použili v teoretickej časti boli získané prostredníctvom štúdia odbornej literatúry, ktorú uvádzame v zozname použitej literatúry na konci danej diplomovej práce. V empirickej časti sa prostredníctvom dotazníka získavali primárne údaje, ktoré sme vyhodnocovali v tabuľkovej ako aj grafickej podobe.

1 TEORETICKÁ ČASŤ

Domáce násilie, podobne ako pojem rozvod sa začína v našej spoločnosti vyskytovať čoraz frekventovanejšie. Dlhodobu bolo považované za problém, ktorý sa týka výhradne súkromia a spoločnosti sa netýka. Ale súčasná doba uvádza domáce násilie ako celospoločenský patologický jav, problém.

1.1 Dôležitosť pri výbere partnera

Mladí ľudia skôr, ako sa začnú pohrávať s myšlienkou vstúpiť do manželstva, by mali poznať svoju zrelosť vzhľadom k takému dôležitému rozhodnutiu. Manželskému vzťahu predchádza duševná, fyzická a spoločenská zrelosť. Po fyzickej stránke dnešní mladí ľudia dozrievajú skôr ako to bolo pred pár rokmi. Psychická oblasť zahŕňa zrenie charakteru a vôle a spoločenskú zrelosť môžeme považovať za proces celoživotný, nakoľko jej začiatok pramení v útlove veku jedinca a pretrváva až do obdobia dospelosti. Úroveň a kvalita spoločenskej zrelosti sa dá odhadnúť skúsenosťami, ktoré jedinec získava v priebehu svojej životnej dráhy (Galla, Burešova, 1984).

Dôležitou úlohou v partnerstve je dosiahnutie intimity, ktorá mení vzťahy povrchné na vzťahy prehĺbené. Priateľské vzťahy prerastajú do heterosexuálneho milostného vzťahu, ktorý je vo väčšine ukončený manželstvom. Dosiahnutie intimity má pozitívny vplyv na rozvoj osobnosti a skvalitňuje schopnosť porozumieť iným, čím u jedinca dochádza aj k sebapoznaniu. Hlavným predpokladom pre dosiahnutie intimity je vlastná identita mladého jedinca. Jedinec, ktorý má vybudovanú vlastnú identitu je v emocionálnej oblasti stabilnejší, vyrovnannejší a v partnerskom vzťahu sa dokáže časti vlastnej identity vzdať za účelom partnerského prispôsobenia sa. Vzťah, ktorý je založený na danom princípe má vyššiu kvalitu a perspektívu v ďalšom párovom rozvoji. Intimita sa prejavuje v potrebe častejšieho kontaktu telesného aj duševného, otvorenosťou vo vzájomnom poznaní sa, dôverou a rešpektom a potrebou plánovania spoločnej budúcnosti. V období partnerstva a dosiahnutím určitej úrovne intimity sa vzťah mení na trvalejší a stabilnejší, čím prechádza do obdobia romantickej lásky.

V období zamilovanosti dochádza k idealizovaní partnera a skresleným predstavám rozvoja vzťahu, čo vo väčšine prípadov smeruje k sklamaniu. Partnerský vzťah vychádza z uspokojenia základných psychologických potrieb ako je citová istota, získanie nových skúsenosti, sebarealizácia ako aj spoločné plánovanie budúcnosti. Výber partnera ovplyvňuje aj vlastná predstava svojho budúceho partnera k vlastnej osobnosti a sociálne skúsenosti, ktoré jedinec nadobudol v rodine. Skúsenosti vychádzajú z prejavov správania sa rodičov v ich partnerskom vzťahu a z prejavov správania sa k súrodencom, prevažne opačného pohlavia. Väčšina jedincov si vyberá partnera emotívne, kde prevyšujú atraktívne vlastnosti pred vlastnosťami, ktoré nie sú na prvý pohľad také príťažlivé, ale pre daný vzťah sú perspektívnejšie (Vágnerová, 2000).

Pri výbere budúceho manžela, manželky nemožno zanedbať fakt, že partner je ovplyvnený rodinným zázemím, v ktorom vyrastal. Výchovou získa vzorec správania, ktorý ovplyvní jeho budúci život. Je predpoklad, že ak v rodine budúceho partnera, bolo dostatok lásky, porozumenia a úcty, manželstvo bude postavené na podobných základoch. Ak partner vyrastal v rodine, kde prevyšovala nedôvera, žiarlivosť a alkoholizmus je predpoklad, že budúce manželstvo to negatívne ohrozí hneď na začiatku. Žiť v sebe predstavu, že sa partner zmení z lásky k partnerovi je zbytočné. Dôležitosť pri výbere budúceho partnera zohráva v poznaní jeho osobnosti a jeho manželskej predstavy a v jeho očakávaniach. Odborníci na partnerské vzťahy varujú pred skupinou tzv. rizikových partnerov, do ktorej sa zaraďujú partneri (Lazárová, 2002):

- **psychopatickí-** u danej skupiny prevláda bezcitnosť a výbušnosť. Svoje reakcie nedokážu kontrolovať a svoje správanie považujú za správne. K agresívnym prejavom dochádza v domácom prostredí ako aj na verejnosti. V manželstve s takýmto partnerom vo väčšine prípadov dochádza k psychickému a fyzickému násiliu. Upozornením môžu byť násilnicke sklony k zvieratám, k starším ľuďom, ako aj k partnerovi už počas obdobia spoznávania,
- **chorobne žiarliví-** partnera z danej skupiny neustále sprevádza predstava nevery zo strany svojho partnera, podrobuje ho kontrole a nedôveruje mu. Žiarlivosť sa považuje za chorobu, ktorá sa nedá vyliečiť a vo vzťahu zapríčiňuje konflikty

a nezhody. Varovným upozornením môže byť partnerova žiarlivosť na deti, rodinných príslušníkov, priateľov a známych,

- **alkoholici**- spoločnosť ku konzumácii alkoholu pristupuje tolerantne, nakoľko príležitosť k alkoholu je ponúkaná takmer všade a všetkým. Alkohol negatívne pôsobí na psychiku človeka ako aj na jeho sebaovládanie a výrazne znižuje mieru zodpovednosti. Partner alkoholik znamená hrozbu pre manželstvo, ktoré by bolo ohrozené násilím páchaného na partnerovi a deťoch, konfliktami a neustále opakujúcimi sa prosbami o odpustenie. Alkohol podporuje vysoký stupeň agresivity, ktorý pretrváva v stave opitosti ako aj počas triezvenia. Psychologické poradne varujú pred partnermi alkoholikmi pretože nádej, že partner v manželstve prestane s alkoholom je minimálna až takmer žiadna,
- **nezrelí**- sú partneri, ktorí pre manželský vzťah nikdy nevyzrejú. V spoločnosti ako aj v pracovnom prostredí sú uznávaní a rešpektovaní, ale neprispôbiví v rodinnom prostredí. Charakteristickými osobami sú tí, ktorí partnerský vzťah chápu ako skúsenosť, ktorá nie je ničím zväzujúca a tí, ktorí prechovávajú silný emocionálny vzťah k svojim rodičom. Dochádza k porovnávaniu úloh vo vzťahu, čo smeruje ku konfliktom a často aj k rozvodu,
- **nezlučiteľní pár**- ide o partnerov, ktorí sú si príliš podobní, alebo príliš odlišní. Podobnosť v oblasti ambícií, tvrdohlavosti, netolerantnosti a odlišní postavením, vzdelaním, záľubami a pod.

Ideálny manžel ani ideálna manželka neexistuje, dôležitosť manželstva pramení v úsilí a schopnosti prispôbiť sa jeden druhému.

1.2 Manželstvo

V spoločnosti je manželstvo zaradované medzi najstaršiu inštitúciu v dejinách ľudstva. V minulosti bolo považované za svätosť, no meniacimi sa sociokultúrnymi podmienkami stráca svoj pôvodný spoločenský význam (Vágnerová, 2000).

„Manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manžel a manželka sú si rovní v právach a

povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a rodinná výchova detí.“ (Horváth, Varga, 2009, s. 15)

Súčasnosť prináša so sebou rôzne zmeny, čo vplýva aj na postavenie manželstva v spoločnosti, kedy sú mladí ľudia spochybnení v názore, čo od manželstva očakávať, čo prinesie, čo zoberie a pod. V tradičnom ponímaní manželstva, muž zastával úlohu živiteľa rodiny a žena sa starala o domácnosť a rodinu. Manželský vzťah v súčasnosti ponúka viac uspokojenia, ale aj viac náročnosti v identifikácii tradičných úloh, ktoré vyplývajú z postavenia muža a ženy. Keď sa mladomanželia usadia a preberú na seba úlohu muž- manžela a žena- manželky, snažia sa splniť partnerove očakávania, byť mu oporou v smútku, radoži, dokázať problémom spoločne odolávať a zvládať ich (Freemanová, 1992).

Pojem manželstvo môžeme vymedziť ako (Vágnerová, 2000):

- **psychologické**- kde žena a muž získavajú určitý druh životného štýlu, v ich vzťahu prevažuje typický štýl komunikácie, spôsob riešenia konfliktov,
- **fyzické**- vymedzenie priestoru a času pre manželstvo, obývanie spoločnej domácnosti,
- **sociálne**- kde sa dve cudzie rodiny, malé sociálne skupiny, spájajú určitým vzťahom príbuzenstva.

„Ktorýkoľvek dvaja jedinci by teoreticky mohli vytvoriť šťastné manželstvo, ak je medzi nimi citová zhoda alebo ak sa ich potreby navzájom dopĺňajú, a preto vzniká efektívna rovnováha.“ (Freemanová, 1982, s. 37)

Nové rodinné zázemie, ktoré manželstvo predstavuje prináša medzi partnerov aj uspokojovanie psychických potrieb ako (Vágnerová, 2000):

- **potreba istoty**- ktorá vzniká aj na základe úradného potvrdenia, používaním spoločného priezviska a bývanie v spoločnej domácnosti, danú potrebu výrazne narúša rozvod,
- **vízia spoločnej budúcnosti**- spoločné plánovanie budúcnosti, stanovenie spoločného cieľa, spoločné hodnoty, udržanie a posúvanie spoločných tradícií,

- **priestor na sebarealizáciu-** manželstvo potvrdzuje splnenie určitej sociálnej normy, čím sa mladý dospelý začleňuje do sociálnej skupiny, kde môže byť hodnotený aj podľa kvality svojho partnera.

Dôležitú úlohu pre úspešný rozvoj manželstva zohráva (Vágnerová, 2000):

- **partnerova osobnosť-** konflikt medzi jeho možnosťami a tým, čo sa od neho očakáva, ako napr. požiadavky na jeho správanie. Uspokojenie nemožno dosiahnuť pokiaľ je partner idealizovaný a očakáva sa od neho nespĺniteľné,
- **vlastná predstava svojej úlohy v manželstve-** závisí od miery reálnosti danej predstavy, súlad medzi očakávanými a spoločnými plánmi partnerov- manželia pochádzajú z rôznych rodín z ktorých preberajú rôzne predstavy, ktoré je potrebné zosúladiť s cieľom vyhnúť sa konfliktom medzi partnermi.

Partneri v manželstve postupne prichádzajú o vlastné postavenie a do popredia zaraďujú toleranciu iných vzťahov a záujmy svojho manžela/manželky. Ľahko podliehajú predstave, že práve ich vzťah je výnimočný a že zostanú stredobodom pozornosti svojho partnera po celé manželstvo.

„Mýtus šťastného manželstva, ktoré nepostihne žiadny konflikt či pocity nepohody, ovplyvňuje nepriaznivé postoje neskúsených novomanželov.“ (Vágnerová, 2000, s. 336)

Manželstvo je obdobím krásnych, často bolestných a nečakaných udalostí. Rozdiel medzi šťastným a nešťastným manželstvom v riešení problémov je ten, že šťastné dokáže problémy riešiť. Mnohé situácie postaví partnerov pred úlohu niečo obetovať, aby bolo manželstvo šťastné. Predstavuje súlad tolerancie, kompromisov a vzájomného rešpektovania sa. Je to schopnosť hľadať cestu z krízy, v ktorej sa každé manželstvo ocitne a dokázať sa prispôbiť jeden druhému. Psychológovia charakterizovali určité osobnostné predispozície, ktorým sa nedá prispôbiť a ktoré následne vedú k rozvodu (Lazárová, 2002):

- **hašterivosť**- vystihuje partnera, ktorý sa nedokáže dohodnúť bez hádky. V manželstvách sa vyskytuje väčšinou tam, kde nie je skutočný problém a kde sa hádky stávajú stereotypom a city medzi partnermi otupujú,
- **lenivosť**- často vedie ku kríze v manželstve,
- **nadradenosť a povýšenosť**- partneri v manželstve by sa mali navzájom chrániť, podporovať a uznávať. Ak je nadradenosť jedného z partnerov častá, dochádza v manželstve ku kríze,
- **ukrivdenosť**- je osobitá vlastnosť, pri ktorej sa človek cíti v každej situácii ukrivdený. Zo začiatku sa javí, že má pre všetko pochopenie, ale po čase začína byť spolunažívanie s takouto osobou neznesiteľné,
- **otrávenosť**- je sprevádzaná nechúťou partnera vracat' sa domov, nezáujem o partnera, doma sa mu nepáči a s partnerom sa nudí,
- **pedantnosť**- proti tvrdeniam pedanta sa ťažko namieta, vynucuje si absolútny poriadok a ak vznikne odchýlka, musí sa okamžite odstrániť. Tento model správania môže prejsť až do posadnutosti.

Prekonať manželskú krízu znamená partnerská súdržnosť a obojstranný záujem krízu riešiť, ak jeden z partnerov neprejaví záujem krízu riešiť, dochádza k rozpadu manželstva a nasledovne k rozvodu. Mnohé psychologické poradne sa zhodujú v názore, že každé manželstvo zasiahne kríza, prvá v druhom roku manželstva, druhá počas dospievania detí (Lazárová, 2002).

1.3 Rodina

Už od čias histórie rodina v spoločnosti predstavuje jej základnú jednotku. V priebehu histórie sa jej význam a vývoj mení, čomu zodpovedajú zmeny vo vnútornej štruktúre rodiny ktoré zasahujú najmä postavenie členov v rodine. Aj napriek zmenám a úvahám o hroziacich mnohých krízach rodín, sa aj naďalej rodina v spoločnosti pokladá za jej základnú bunku. Rodina predstavuje nástroj odovzdávania dôležitého poznania, od predchádzajúcich generácií tým budúcim. Je to sociálny útvar, ktorý poskytuje svojim členom ochranu a pomoc vyrovnat' sa s prichádzajúcimi zmenami (Levická a kol., 2004).

Rodina svojím postavením v spoločnosti pôsobí aj ako socializačný a výchovný činiteľ, ktorý dieťa formuje od jeho narodenia. Je to prvotné prostredie v ktorom dieťa získava pevné citové väzby, ktorých kvalitná úroveň ovplyvňuje jeho budúci život a v ktorom si formuluje svoj vlastný hodnotový rebríček. Pre vymedzenie pojmu rodina existuje mnoho definícií, ale každú spájajú určité charakteristické znaky ako (Višňovský, Kačáni a kol., 2001):

- rodina predstavuje určitý vzor spolužitia, ktorý je schválený spoločnosťou,
- členovia rodiny sú vzájomné prepojení krvou, manželstvom poprípade adopciou a vo väčšine zdieľajú spoločnú domácnosť,
- členovia rodiny majú medzi sebou presne stanovené úlohy, ako je zastávanie úlohy matky, otca a ich spoločná výchova detí, čo ich spája do formy príbuzenstva.

Rodina predstavuje prvé prostredie do ktorého sa dieťa narodí a v ktorom získava nielen genetickú výbavu, ale vplyvom svojich rodičov aj určité usmernenie pri výbere svojej životnej dráhy. Rodičia svojím správaním dieťaťu poskytujú vzor, ktorým formujú jeho osobnostný vývoj a napomáhajú mu pri vstupe do spoločnosti. Spoločnosť má za hlavný cieľ napomôcť tomu, aby rodina bola funkčná, aby rodičia boli pre svoje dieťa vzorom tým, že plní určité funkcie ako (Levická a kol., 2004):

- **biologicko-reprodukčná**- spoločnosťou chápaná ako reprodukčná základňa, ktorá zabezpečuje jej biologické trvanie a pokračovanie rodu. Súčasťou danej funkcie je aj starostlivosť o členov rodiny ako zdravotná, stravovacia a pod.,
- **ekonomická**- rodina by si mala svoje ekonomické aktivity koordinovať a plánovať, čím by si mala zabezpečiť základné životné potreby od zabezpečenia bývania, zabezpečenia prevádzky domácnosti až po každodenné náklady na potraviny. Táto funkcia má aj výchovný charakter a to, vybudovať u detí určité ekonomické cítenie a predstavy o hodnote peňazí,
- **výchovná**- rodina predstavuje pre dieťa prvé sociálne prostredie do ktorého sa dostáva, v ktorom nadobúda prvé vzorce správania a kde prijíma určité rodinné hodnoty. Dieťa sa snaží porozumieť jednotlivým sociálnym úlohám, kultúrnym, náboženským a ekonomickým vzťahom. V rodine sa dieťa učí pochopiť generačné vzťahy a ich formu komunikácie, porozumieť sebe samému, čím si vie presadiť

vlastné záujmy. Výchovná funkcia sa zaoberá aj problematikou rodinnej interakcie a nedostatočnou socializáciou jednotlivých členov rodiny,

- **emocionálna**- odborníkmi zaradovaná medzi najpodstatnejšie funkcie vzhľadom k tomu, že dieťa potrebuje pre svoj optimálny duševný aj fyzický rozvoj emocionálne stabilné prostredie. Ak dochádza k nedostatočnému plneniu danej funkcie dochádza k výraznej deformácii v psychosociálnom vývine dieťaťa. Dieťa je ohrozené poruchami správania, citovou depriváciou a frustráciou,
- **ochranná**- rodina má svojím postavením v spoločnosti vytvoriť pre dieťa stabilné prostredie, v ktorom by nebolo ohrozené nedostatkom zdravotnej starostlivosti, materiálnych podmienok a narušením morálnej klímy v rodine. Rodina má dieťa chrániť po všetkých stránkach.

Zo všeobecného hľadiska môžeme rodinu zaradiť do spoločenského prostredia, ale nie vždy platí pravidlo, že ak v prostredí prebieha výchova je samozrejmosťou, že ide o prostredie výchovné. Tento fakt sa potvrdzuje v dysfunkčných rodinách.

„Za dysfunkčnú rodinu považujeme rodinu, v ktorej sa vyskytujú vážnejšie poruchy niektorých, alebo všetkých funkcií, vzniká narušenie stability rodiny, ohrozenie vývinu a prospechu dieťaťa, rodina potrebuje sústavnú pomoc.“ (Hudecová, Gregorová a kol., 2009, s. 18)

V dysfunkčných rodinách zlyháva plnenie funkcií, čo vedie k rôznym formám deviantného správania ako aj domáceho násilia. Za dysfunkčné rodiny odborné literatúry označujú typy rodín (Hudecová, Gregorová a kol., 2009):

- **nezrelé**- rodičia v danej rodine sú neschopní plniť základné funkcie, rodičovské povinnosti a zanedbávajú starostlivosť o dieťa,
- **preťažené**- rodiny sú v súčasnej dobe menej odolné voči pracovnej a ekonomickej záťaži, čo spôsobuje preťaženosť jednotlivých členov rodiny. Dôsledok sa odzrkadlí v nedostatku času pre dieťa, v podliehaní stresu, v prehodnocovaní životných priorít, kde sa za hlavnú prioritu považujú materiálne hodnoty. Rodičia, ktorým neostáva čas na dieťa využívajú ako výchovnú náhradu nadštandardné materiálne zabezpečenie,

- **ambiciózne**- rodičia v ambicióznej rodine sú zameraní viac na svoje profesionálne úspechy ako na uspokojovanie potrieb dieťaťa. V danom type rodín je výrazne zanedbaná emocionálna funkcia, čo ohrozuje stabilitu rodiny,
- **perfekcionistické**- na dieťa sú kladené prehnané nároky zo strany rodičov, ktoré nie sú v súlade s jeho schopnosťami a záujmami. Neúspech dieťaťa je sprevádzaný odmietaním zo strany rodičov, čo vedie k jeho negatívnemu osobnostnému vývinu,
- **autoritatívne**- rodič v danom type rodiny predstavuje prísnu autoritu, kde je dieťa len manipulačným prostriedkom pre dosiahnutie vlastných snov,
- **rozmaznávané**- rodičia ochotne spĺňajú všetky nároky dieťaťa aj v prípade, že sú vysoko egocentrické. Dôsledkom takejto výchovy je, že dieťa iných neakceptuje, netoleruje a disponuje silným egoizmom.

„Vážnym problémom pre dieťa je skutočnosť, že napodobňuje rodičovský vzor a už v rodinnom prostredí sa učí porušovať spoločenské pravidlá a normy správania.“
(Hudecová, Gregorová a kol., 2009, s. 21)

Rodinu, ktorá pozostáva z otca, matky, dcéry alebo syna nazývame nukleárnou. Človek, ktorý si založí rodinu patrí do dvoch nukleárných rodín. Orientačnej, v ktorej figuruje ako dieťa a reprodukčnej, v ktorej je vo funkcii rodiča. Ak ide o rodinu kde dieťa vyrastá v prítomnosti oboch rodičov, ktorí plnia všetky funkcie, hovoríme o rodine úplnej, ale ak v rodine chýba jeden z rodičov hovoríme o rodine neúplnej (Višňovský, Kačáni a kol., 2011).

V súčasnej dobe sa čoraz častejšie hovorí o krízach v rodine. Vo všeobecnosti prežívanie krízy znamená vnútorne riešiť niečo naliehavé a neodkladné sprevádzané pocitom ohrozenia vlastnej identity. Krízu väčšinou vyvolá zmena v bežne zaužívanom živote, ktorá spôsobí nerovnováhu a tá vyvolá pocity ohrozenia a stresu. Niektorí odborníci krízu delia na vonkajšiu a vnútornú. Pri prežívaní vonkajšej krízy sa musí jedinec vyrovnáť s určitou stratou, ako partnera, dieťaťa, zamestnania a pod., počas prežívania vnútornej krízy je jedinec nútený adaptovať sa na zmenu, alebo kríza súvisí s neschopnosťou prispôbiť sa zmene. Ak si má rodina zachovať rodinný systém

nenarušený, musí sa dokázať prispôbiť meniacim sa podmienkam, čo vyžaduje pružné riešenie vzniknutých problémov. Ak rodina podľahne nepriaznivým vplyvom dochádza k narušeniu rovnováhy, vzniku konfliktov a krízy, čo v mnohých prípadoch znamená rozpad rodiny. Krízovými situáciami v rodine môže byť obdobie narodenia dieťaťa, vážna choroba v rodine, strata blízkeho člena rodiny, manželská nevera, drogová závislosť, zlá ekonomická situácia alebo rozvod. O rodinnej kríze sa dá hovoriť vtedy, ak dochádza k pretrvávajúcim a stupňujúcim negatívnym zmenám v štruktúre rodiny, ktoré vrcholia rozvodom manželov a tým vedú k zániku rodiny ako sociálnej inštitúcie (Levická, 2004).

1.4 Rozvod

Manželská kríza sa v spoľužití objavuje približne po 3-4 rokoch, sprevádzaná zmenou životného štýlu a obmedzením individuálnych potrieb. Manželia strácajú svoje pôvodné ilúzie a na svoj vzťah pozerajú reálnejšie. Významným ukazovateľom rozpadu manželstva je problémová komunikácia, ktorá je plná emócií, čo smeruje k hádkam a osočovaniu, ktoré nasledovne vedú k rozchodu. Rozhodnutie rozviesť sa ovplyvňujú rôzne faktory, ako nerealistické očakávania, nejednoznačné vymedzenie úloh manželov a predstava, že manželstvo možno kedykoľvek zrušiť (Vágnerová, 2002).

Rodinu v rozvodovej situácii môžeme charakterizovať podľa fáz, ktorými prechádza (Hudecová, Gregorová a kol., 2009):

- **rodina vo fáze rozhodovania**- ten partner, ktorý prišiel ako prvý s myšlienkou rozviesť sa, začína proces emocionálneho odpútavania sa od partnera,
- **rodina vo fáze ambivalencie**- je to fáza v ktorej sa rodina dostane do štádia, kedy partneri prestávajú spolu komunikovať, vzájomne reagujú podráždene až agresívne, prestávajú ekonomicky spolupracovať a netrávajú spoločný voľný čas. Niektoré páry sa v tejto fáze ešte snažia zachrániť vzťah, ale vo väčšine prípadov je to neúspešné a výsledkom snahy je ešte väčšia dištancia partnerov,
- **rozvod**- je siné emočné vypätie, tzv. psychorozvod, pre ktorý sú charakteristické určité fázy. V prvej fáze si partneri pripúšťajú, že manželstvo skončilo, druhá fáza je plná emocionálnych reakcií ako hnev, sebaľútosť, ukričenosť, v tretej fáze sa partneri spätne vracajú do minulosti, čím ohrozujú stabilitu vlastnej identity, štvrtá

fáza je fáza vytvárania novej porozvodovej identity a piata fáza je víziou budúcnosti, ktorá stojí na nových pilieroch,

- **porozvodové obdobie**- dané obdobie je u každého individuálne, u niekoho majú vyššiu frekvenciu negatívne sprievodné stavy ako pocit beznádeje, bezmocnosti, výčitky a u niekoho sa prejavajú aj pozitívne pocity, ako pocit úľavy a slobody najmä u partnerov, ktorí sa stali obeťami domáceho násillia.

Rozvod je: „*Formálne právnym ukončením manželského vzťahu dvoch jedincov, krajným riešením v procese rozvratu manželstva.*“ (Matejček, Dytrych, 2002, s. 39-40)

V našej spoločnosti sa stal rozvod bežnou záležitosťou, ktorá narúša pocit bezpečia u väčšiny partnerov. Dôjsť k takémuto riešeniu zahŕňa celý rad rôznych rozhodnutí, tie najdôležitejšie sa týkajú detí (Warshak, 1996).

Počas rozvodu partnerom značne klesne životná úroveň a predstavy o vzťahu v ktorom nachádzali pocit istoty, bezpečia, lásky a nádeje sa vytráca. Ide o náročné obdobie pre oboch partnerov, obaja sa snažia neprejavit' strach, žiaľ, napätie a pocit viny, k čomu dopomáha aj okruh blízkych a priateľov, ktorý svojimi odsudzujúcimi, či nadľahčujúcimi reakciami vyvíjajú na partnerov negatívny tlak.

Je to najstresujúcejšia etapa života človeka. Podľa psychologických ukazovateľov rozvod predstavuje druhý najťažší zážitok v živote, nasledujúci po smrti rodiča. Ani partneri ako účastníci rozvodu, nezvládajú rozvod bez emotívnych reakcií alebo depresii. Dôležitým faktorom pre zvládnutie tohto náročného obdobia je priebeh rozvodu, s ktorým úzko súvisí aj komunikácia. Komunikačné nezhody medzi partnermi psychológovia označujú za najčastejšie príčiny manželských konfliktov. Komunikácia v manželstve si vyžaduje určitý druh zručnosti, ktorá nám pomáha vyhnúť sa nepochopeniu, urážaniu a manipulácií. Bariéru v partnerskej komunikácii predstavuje odlišné myslenie a vyjadrovanie partnerov. Ženy si všímajú problémy vo vzťahu a majú potrebu o nich komunikovať, neustále sa k problému vracajú a muži majú tendencie urýchlene na problém nájsť riešenie a uzavrieť tému. Literatúry uvádzajú určité pravidlá hádky napr.: určiť si miesto a čas hádky, aby ich komunikačným nedorozumeniam nedochádzalo pred deťmi, rodičmi, či priateľmi, poprípade v nevhodnom čase; nedorozumenie riešiť čo najskôr, nie po uplynutí času, kedy jeden z partnerov v sebe tíši

pocit krivdy a druhý si už na danú situáciu nepamätá; dodržiavať určitú hranicu, ktorá by nemala prejsť do formy urážok, vulgarizmov, ponižovania, použitia fyzického násillia, verbálneho napádania partnerových blízkych osôb, alebo odmietnutia dospieť k riešeniu a dohode (Pavelková, 2006).

Rozvod má sprievodné psychické prejavy a reakcie ako je pocit sklamanlia, viny, zlyhania, pocit ľahostajnosti voči partnerovi a jeho osočovanie. Najčastejším obranným mechanizmom je vnútorné popieranie. Reakcie a následky rozvodu bývajú horšie, ako partneri očakávajú. Čím bolo manželstvo dlhšie, tým sa tvorili silnejšie emocionálne väzby, čo spôsobuje nárast stresu v období rozvodu. Počas rozvodu je každý z partnerov zaujatý svojimi problémami (Vágnerová, 2002).

Rozhodnutie rozviesť sa nevznikne súčasne u muža a ženy. Jeden z partnerov je v danej úvahe o krok vpred a ak dospel k úmyslu rozviesť sa, s predstihom zahájil proces emočného odpútavania sa od partnera. Počas rozvodu partneri získavajú určitú rozvodovú pozíciu, ktorá môže mať symetrický typ- obaja partneri robia podobné kroky, alebo komplementárny typ- jeden partner pôsobí nezávisle a emocionálne sa odpútava, druhý pôsobí závisle, pripútava sa, čo mu spôsobuje vnútornú nerovnováhu (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005).

„Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.“
(Horváth, Varga, 2009, s. 87)

Ako najčastejšie príčiny rozvodov sa uvádzajú (Lazárová, 2000):

- **rozdielne povahy a rozdielne záujmy**- výrazný problém u partnerov je v oblasti tolerancie, vzájomného prispôsobovania sa a rešpektovania sa,
- **nevera**- je v štatistikách označovaná ako druhá najčastejšia príčina rozvodu. Strach zo spoločenských následkov výrazne poklesol a tlak verejnej mienky v oblasti vernosti sa zmiernil. Praktické skúsenosti zo súdov naznačujú, že nevera nie je hlavnou príčinou rozvodu, ale určitým završením citového rozchodu. Ak sa

manželstvo rozpadlo pre neveru, je zrejmé, že bolo pred neverou nedokonalé a oslabené,

- **alkoholizmus**- vo výraznej miere ovplyvňuje psychiku človeka, oslabuje vedomie, sebaovládanie. Má sprievodné negatívne javy ako, zanedbávanie výchovy detí, partnera a pokles finančnej stránky celej domácnosti,
- **násilie**- na základe štatistík je táto príčina považovaná za najtragickejšiu, najbežnejšiu a najrozšírenejšiu formu.

„Násilím je každý čin, ktorého následkom je, že obeť robí niečo, čo nechce robiť, alebo jej bráni to, čo chce robiť, prípadne v nej vyvoláva strach.“ (Lazárová, 2000, s. 38)

1.5 Historický kontext pojmu násilie

20. storočie je zaraďované a označované ako najnásilnejšie storočie dejín ľudstva. Násilie zasahuje do medziľudských a štátnych vzťahov, vstupuje do náboženských konfliktov, čím sa dá vnímať ako sociálne nežiaduci jav. V historickom kontexte mal rodinný systém jasne stanovené pozície v rodine, kde ženám nedovoľoval disponovať majetkom, vzdelávať sa, a v ktorom sa mala vo všetkom podriať mužovi, ktorému patrila úloha hlavy rodiny. Vznikol tzv. ženský mýtus, ktorý vykresľoval obraz pravej ženy, ktorá je pokorná, nenárokujúca si na vyššie vzdelanie, netúži po kariére a nijako sa nezapája do verejného života. Ak sa chceli ženy podobáť na obraz pravej ženy, museli svoj život duševne zamerať na hľadanie muža, ktorému porodí deti a svoju prirodzenosť úplne potlačiť. V minulosti bolo násilie chápané ako proces používania fyzickej sily a psychického nátlaku, ktorý bol prepojený s medziľudskými vzťahmi, konfliktami, napätím a strachom, čo zasahuje aj do dnešnej doby, ale s pribúdaním mnohých iných fenoménov predstavujúcich zlo (Ondrejko, 2009).

Násilie má svoje miesto v ľudskej spoločnosti odkedy existuje. Dlhú dobu predstavovalo tabu nakoľko vnímanie rodiny ako privátnej sféry bolo niečo zakázané, niečo do čoho spoločnosť ani okolie rodiny nemalo právo zasahovať. Prvé záznamy spojené s témou násilia sa nachádzajú v zákonoch z obdobia Rímskej ríše, kde sa zabitie

dieťaťa označovalo za vraždu. Deti boli v hierarchii nižšie ako zvieratá. V minulosti osoby voči ktorým sa páchalo násilie svoje útočisko nachádzali v cirkevných zariadeniach a v širšej rodine, ale bez akejkoľvek právnej ochrany. V neskoršom období, keď sociálni pracovníci a detskí lekári poukazovali na ťažko vysvetliteľné poranenia a choroby u detí, sa začalo násilie otvorene dostávať do povedomia niektorých inštitúcií (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

„Lekárske správy a informácie možno považovať za prvý impulz, ktorý vyvolal potrebu venovať pozornosť otázkam násilia a týrania v rodinách.“ (Bodnárová, Filadelfiová, 2002, s. 10)

Lekári a sociálni pracovníci sa tak stali prvými ukazovateľmi násilia, nakoľko nevysvetliteľné úrazy detí a neľudské zaobchádzanie s nimi viedlo k poznaniu sociálneho prostredia rodiny, v ktorej fyzické násilie ako metóda výchovy nebolo ničím prekvapujúcim. Výrazným medzníkom, ktorý pripútal pozornosť odborníkov a verejnosti boli feministické hnutia v 60. rokoch 20. storočia, ktoré sa rozšírili zo západnej Európy. Feminizmus poukazoval na nerovnoprávne postavenie žien a mužov v spoločnosti a v rodinách, ako aj na násilie voči ženám, ktorého základom bolo práve nerovnoprávne postavenie žien. Vychádzalo sa z poznatkov o ženách, týraných a bitých hlavne manželmi. Tieto úkony neboli legislatívne podchytené, zákony zahŕňali len tie formy násilia, ktoré sa dali identifikovať ako trestný čin, napr. vražda. Proces domáceho násilia sa značne zintenzívnili v 60. rokoch minulého storočia. Už to nie je téma zakázaná, ale téma, ktorá sa dostáva do povedomia verejnosti, spoločnosti, v ktorej pribudli nové formy pomoci a ochrany obetiam násilia. V oblasti výskumu sú informácie bohatšie, aj keď ostáva veľa aspektov ešte nepoznaných a nevysvetliteľných. V riešení daného fenoménu sa jednotlivé spoločnosti dopracovali na rôznu úroveň v možnosti riešenia daného problému, ako v oblasti legislatívy, v oblasti poskytovania pomoci obetiam násilia a v oblasti výskumov (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

Pozornosť je potrebné zamerať na celý systém rodinných vzťahov nakoľko partnerské násilie má dosah na všetkých členov rodiny, nielen na obeť. Deti, ktoré v daných rodinných vzťahoch žijú sú tiež nepriamymi obeť násilia, čo môže na ne

vplývať ako rizikový faktor, ktorý sa môže prejaviť v ich budúcom partnerskom vzťahu (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000).

Násilie má svoje miesto vo všetkých spoločnostiach a svojou pôsobnosťou púta pozornosť aj na medzinárodnej úrovni. Právo nebyť ohrozovaný domácim násilím je univerzálnym právom, ktoré uvádzajú viaceré medzinárodne dokumenty. V daných dokumentoch sa zaručuje právo na súkromný život, rodinu, domov, ale v dokumentoch nie je zahrnuté právo, ktoré by chránilo členov rodiny pred zneužívaním. Z dostupných poznatkov je známe, že obeťami domáceho násillia sú ženy, preto sú viaceré dokumenty viazané na ženské pohlavie. V roku 1979 bol prijatý dokument s názvom *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien*, v ktorom ešte nebolo násilie poňaté na rodovom princípe. Určitá zmena prišla v roku 1993 kedy zasadala *Svetová konferencia o ľudských právach*, ktorá pripustila myšlienku, že práva žien a dievčat tvoria súčasť všeobecných ľudských práv. V tom istom roku prijalo OSN *Deklaráciu o odstránení násillia voči ženám*, ktorý je zameraný proti násilliu voči ženám, obsahuje opatrenia, ktoré by mali eliminovať všetky formy násillia. V roku 1994 bol zriadený *Inštitút zvláštnej spravodajkyne* proti násilliu voči ženám. V Pekingu v roku 1995 sa uskutočnila 4. svetová konferencia, ktorá vypracovala strategické ciele, ktoré zahŕňajú elimináciu násillia. V roku 2000 v New Yorku sa dané ciele opakovane potvrdili. Deň 25. november bol v roku 1999 vyhlásený OSN ako *Medzinárodný deň násillia na ženách*. Ministri na 4. konferencii rovnosti medzi ženami a mužmi prijali *Deklaráciu o rovnosti medzi mužmi a ženami*, v ktorej sú vyzvané vládne orgány, aby podporovali výskumy násillia, ktoré sú zamerané na minimalizovanie násillia páchaného na ženách. Aj Rada Európy sa zaoberá otázkami násillia, ktoré uvádza vo svojom dokumente s názvom *Sociálna charta EÚ*, v ktorom poukazuje na rovnaké zaobchádzanie v ekonomickej, zdravotníckej, vzdelávacej, odmeňovacej a sociálnej oblasti. Ďalšou násillím ohrozenou skupinou po ženách sú deti. Aj touto skupinou sa zaoberajú medzinárodné inštitúcie, ktoré sú zamerané na ochranu detí a porušovaní ich práv. 20. novembra 1989 bol OSN prijatý dokument s názvom *Dohovor o právach dieťaťa*, ktorý zdôrazňuje konkrétne práva detí, ktoré sú zamerané na ich sociálnu pomoc, na ochranu pred fyzickým a psychickým týraním a na ochranu pred akýmikoľvek formami násillia. Vo svete pôsobí množstvo organizácií a inštitúcií, ktoré bojujú proti násilliu a poskytujú ochranu obetiam násillia.

Svoju významnú úlohu v spoločnosti zohrávajú aj mimovládne organizácie a osveta, ktorá sa prihovára širokej verejnosti aby násilie nevnímala ako súkromnú záležitosť, ale ako verejný problém, pred ktorým by sa nemali zatvárať dvere (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

1.5.1 Mýty o domácom násilí

S násilím ako problémom páchaným na ženách, v oblasti párových vzťahov existuje množstvo názorov, mýtov a faktov na túto tému, čo ženám neľahčuje o danom probléme bez strachu rozprávať a tým sa obmedzí možnosť pomoci. Medzi tie najznámejšie mýty, názory a frázy zaraďujeme (Záujmové združenie žien Aspekt, 2001):

- **mýtus- Ved' ty dvaja sa len hádajú, to predsa nie je násilie-** hádka a násilie sú dva veľké rozdiely. Hádku vnímame ako konflikt záujmov, pri ktorom sa jednotlivé strany snažia presadiť ten svoj a pri konflikte ide o spor medzi približne rovnako silnými komunikátormi. Ak je medzi komunikujúcimi nerovnováha v sile a moci, je zaručené, že silnejšia strana si presadí svoj záujem a slabšia podľahne a tým sa mení hádka na násilie. Nerovnosť moci je väčšinou cíiteľná vo vzťahu dospelý a dieťa, ale aj ženy samostatne,
- **mýtus- Násilie a doma? To zásadne musí byť problémová rodina-** násilie môže zaklopať na každé dvere bez rozdielu, pohlavia, veku, sociálnej vrstvy, náboženstva, kultúry. Väčšina sa domnieva, že násilie je hrozbou len pre tzv. problémové rodiny, ale mnohé rodiny ho utajujú, možno je v tom strach, prestíž, morálka,
- **mýtus- Násilie je výhradne záležitosť súkromná a nie vec štátu-** naše zákony uvádzajú, že násilné činy sú trestné, bez ohľadu, kde sú páchané. Štát sa týmto viaže podať pomocnú ruku v boji aj proti domácomu násiliu,
- **mýtus- Násilie, je ženský výmysel, aby získali výhody pri rozvo-** výskyt násilia v rodine prevyšujú prípady, ktoré sú nahlásené a ženy majú tendenciu skôr utajovať násilie, ako by tento smer zveličovali,
- **mýtus- Ak žena ostáva s partnerom, ktorý ju týra, tak chce byť týraná-** obeť násilia robia všetko preto, aby danú situáciu zmenili, ženy sa snažia

z manželstva nezutekať, deti sa snažia polepšiť, ale keď už zlyhajú všetky možnosti a nádeje, obeť hľadá pomoc mimo rodiny. Ženy majú strach o svojej situácii hovoriť s príbuznými, s okolím lebo nikde nie sú v bezpečí,

- **mýtus- Ženy si násilie svojím spôsobom zaslúžia-** to je postoj, ktorý páchatel'a zbavuje zodpovednosti a určitým spôsobom ho legitimizuje k páchaniu násilia. V partnerskom vzťahu za provokačné správanie môže byť označovaný neskorý príchod z práce, vyjadrenie vlastného názoru, alebo kritika partnera,
- **mýtus- Ženy si partnerov, ktorý ich týrajú, vyberajú samé-** násilné správanie vo vzťahu nezačína hneď, ale po určitom čase spolužitia, preto je nemožné predvídať výskyt zneužívania moci, neustála kontrola, útlak a často krát aj bitka,
- **mýtus- Páchatel' je poznačený tým, že bol v detstve tiež obeťou násilia-** vlastné zážitky s násilím sú predpokladaným rizikovým faktorom, že v dospelosti sa človek bude správať násilnícky, aj keď to nemusí byť pravidlo bludného kruhu násilia. Zážitky z detstva môžu správanie vysvetliť, ale nie ospravedlniť,
- **mýtus- Alkoholizmus je základná príčina domáceho násilia-** alkohol je stimulátor, ktorý odbúrava zábrany, čo spôsobuje zosilnenie agresívnych impulzov,
- **mýtus- Násilie je ako nástroj pre vyjadrenie citov-** argument, že násilné správanie je čisto afektívne konanie je mylné. Násilie je používané cielene ako možnosť presadiť si svoje záujmy, svoju silu a svoju moc.

Ďalšie z mýtov o domácom násilí (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007):

- **mýtus- Čiernobieli aktéri domáceho násilia-** predstava, že páchatel' je kompletne odpudivá bytosť a obeť je vzorná a kryštálovo čistá je veľmi rozšírená, ale rovnako ako obeť, tak aj páchatel' sú živé bytosti, ktoré majú svoje klady aj zápory. Páchatel' vo svojom pracovnom zaradení môže pôsobiť ako váženy človek, no v súkromí na váženosti výrazne stráca a obeť v mnohých smeroch môže pôsobiť ako nedokonalá, ale nikomu nebolo dané týrať,
- **mýtus- Obraz typického páchatel'a-** spoločnosť vníma páchatel'a násilia ako primitívneho, nevzdelaného, impulzívneho a vždy útočiaceho človeka. Pravdou však je, že domáci násilník má dve tváre. Pred okolím má správanie serióznej osoby a v domácom prostredí voči svojmu partnerovi využíva násilnícke prejavy,

- **mýtus- Obraz typickej obeť**- verejnosť vychádza z predpokladu, že obeťou môže byť závislá, totálne nesamostatná a pasívna žena, ktorá dobrovoľne so sebou dovoľí manipulovať, ale zabúda sa na podstatu, ktorou je, že každá žena, či muž sa môže dostať na pozíciu týranej obeť. Materiálna istota, vysoké vzdelanie a ani pracovná úspešnosť nechráni osoby pred násilím,
- **mýtus- Alkohol, je dôvod násilia**- alkohol a ani drogy nie sú príčinou násilia, fungujú ako prostriedok ospravedlnenia. Páchatelia násilia ubližujú obeť ako v opitom, tak aj v triezvom stave. Alkohol domáce násilie výrazne komplikuje, ale neospravedlňuje.

1.6 Pojem domáce násilie

Násilie v rodine môžeme chápať ako prejav správania sa v oblasti rodinných vzťahov, kedy jedna osoba intenzívne fyzicky ubližuje a ponižuje inú osobu.

V minulosti svet veril, že násilnosť a týranie sú extrémne javy, ktoré sa môžu vyskytovať len v problematických rodinách, v „slušných“ rodinách sú to javy neprípustné. No premenou spoločnosti dochádza k zmene tradičnej dogmy, v ktorej rodina prestáva byť idealizovaná a násilie stráca podobu rodinného temného tajomstva. Násilie je označované ako problém, ktorého zásah má širší spoločenský význam a vyskytuje sa vo všetkých spoločenských vrstvách, dokonca aj v „slušných“ rodinách. Zdôrazňuje sa potreba zmeny spoločenskej klímy, ktorá vychádza z historických rozdielov delenia moci v rodinách, tento fakt má výrazný zásah do legislatívy, ktorá časom upravila práva žien ako a rovnako aj detí (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005).

V našej spoločnosti existujú hnutia, ktoré sú nastavené proti rodovo podmienenému násiliu, ale ani jedno neudáva presnú definíciu pojmu násilie. Niektoré sa dožadujú širšej definície, ktorá by mala zahŕňať každý čin alebo zanedbanie, ktoré obeť násilia spôsobí ujmu, alebo obeť drží v podriadenom postavení. Zmyslom definície tohto pojmu by malo byť umožnenie pokladať mnohé porušenia ľudských práv obeť za prejavy násilia (Sopková, 2001).

„Domáce násilie zahŕňa všetky formy fyzického, sexuálneho a psychického týrania vo všetkých druhoch blízkych vzťahov, vrátane vážnych vyhrážok použitia podobného násilia.“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 227)

Vymedzenie pojmu násilie nie je jednoznačné. Rozdiely medzi definíciami sú v šírke, v zameraní na formy násilia, ako aj v ich príčinách a dôsledkoch, alebo na úmysel páchatel'a násilia. Odborníci, ktorí sa definíciou daného pojmu zaoberajú, určili základné typy definícií domáceho násilia (Bodnárová, Filadelfiová, 2002):

- normatívny typ definície,
- klinický typ definície,
- výskumný typ definície- ktorý sa zaoberá klinickým a normatívnym prístupom,
- spoločenský typ definície- popisuje vzťahy medzi obeťou a agresorom,
- typy definícií vývojovej psychológie- zaoberajúce sa dopadmi na psychický vývoj dieťaťa,
- feministický typ definície.

Domáce násilie je: *„Akékoľvek násilie, pri ktorom je alebo v minulosti bola obeť a páchatel' v nejakom osobnom vzťahu. V takomto chápaní nezahŕňa iba násilie voči ženám, ale aj voči deťom, násilie medzi súrodencami a zneužívanie a zanedbávanie starých ľudí svojimi deťmi.“ (Bodnárová, Filadelfiová, 2002, s. 14)*

Vo väčšine prípadov násilia ide o násilie páchané mužmi na ženách, ktoré sú v pozícií manželky, družky, priateľky, partnerky; ako aj voči deťom, postihnutým osobám a starým ľuďom.

Je to problém, ktorý sa týka mnohých domácností, bez rozdielu spoločenskej vrstvy, pohlavia a veku. Domáce násilie prekračuje za hranice spoločnosťou stanovených kultúrnych, sociálnych, ekonomických, náboženských či regionálnych pravidiel a nerešpektuje žiadne kultúrne bariéry, predstavuje vážne porušenie ľudských práv a na obetiach zanecháva výrazné fyzické a psychické ujmy. Násilie páchané voči ženám predstavuje narušenie rovnosti žien a mužov v spoločnosti, násilie voči deťom je brzdou ich zdravého rozvoja a výrazne obmedzuje ich možnosti začleniť sa do

spoločnosti a násilie páchané voči starším osobám narúša ich pokojnú starobu, čo môže zapríčiniť skrátenie ich života (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

Charakteristickým znakom domáceho násilia je donucovacie správanie osoby s cieľom ovládania inej osoby. Donucovacie správanie môže mať podobu hrubých nadávok, neustáleho kritizovania, urážok, obmedzovania osobnej slobody, ekonomického vydiereania ako aj priameho telesného ubližovania. Domáce násilie sa s najväčšou pravdepodobnosťou vyvinie vo vzťahu, kde si osoba uplatňuje výsostné právo kontroly, toho, s kým a kedy sa partner môže stretávať a čo a kedy môže robiť. V spoločnosti násilnícka osoba pôsobí ako tolerantný človek, no v domácom prostredí sa jeho správanie od základu mení. Vyhrážky, násilie, hrubosť, zlosť, tvrdé zaobchádzanie s deťmi, prípadne so zvieratami sú adresné prejavy správania v domácnosti takejto osoby. Dané násilnícke správanie zanecháva na obeti rôzne následky (Bodnárová, Filadelfiová, 2002):

- **zdravotné**- majú zásah do oblasti mentálnej (strach, úzkosť, poruchy správania, poruchy spánku, samovražda), fyzickej (alkoholizmus, drogová závislosť, poškodzovanie, deštruktívne zdravotné správanie, smrť) a reprodukčnej (gynekologické problémy, sexuálne prenosné choroby, materská úmrtnosť, materská chorobnosť),
- **rodinné**- násilnícke správanie postihuje nielen obeť, ale aj jej rodinu, deti ako aj spoločnosť. Vytvára reťazový efekt, kedy deti, ktoré boli zanedbávané svojimi rodičmi majú vysoký predpoklad, že v dospelosti tiež budú násilníkmi. Hrozia im problémy v správaní aj v emocionálnej oblasti,
- **spoločenské**- násilie zvyšuje zdravotné náklady pri liečení fyzických ako aj psychických dôsledkov. Častými absenciami v práci sa redukuje finančný prínos.

Násilie nemôže byť tolerované v žiadnej forme, v rozsahu a ani v žiadnej spoločnosti. Znamená nielen porušenie základných práv a slobôd, narušenie psychického, či fyzického zdravia, ale predovšetkým znamená rozklad rodiny. Neakceptovateľnosť násilia spočíva v presvedčení, že ženy, deti i muži sú si rovní, že majú právo na rešpektovanie a úctu svojej dôstojnosti a práv.

1.6.1 Znaky domáceho násilia

Na svete nie je miesto, kde by sa násilie nevyskytlo. Môže k nemu dôjsť v každej rodine bez ohľadu na spoločenské postavenie a bez určenia kultúrnej, ekonomickej, náboženskej či regionálnej hranice (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

Nie každý výskyt násilného incidentu v rodine má označenie domáceho násilia. Aby sa jednalo o domáce násilie musí mať určité charakteristické znaky (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **história násilia**- poukazuje na dlhodobý cyklický vývoj násilia, ktorý začína ponižovaním, vyhrážaním sa a zastráňovaním,
- **stupňovanie intenzity násilia**- situácia sa postupne zhoršuje, začínajú sa objavovať okrem psychických aj fyzické útoky, ktoré postupom času nabierajú na intenzite a frekvencií. Zo začiatku sú útoky zamerané na ľudskú dôstojnosť, s cieľom obeť izolovať od spoločnosti a následne ide o útoky na zdravie, čo ohrozuje život obeť, s cieľom obeť zlikvidovať. Násilná osoba pravidla direktívne určuje a nepristupuje na kompromis,
- **násilie vyskytujúce sa medzi partnermi**- osoby ako aktéri domáceho násilia spájajú emocionálne, sociálne a ekonomická väzby. V danom vzťahu sa dá jednoznačne určiť kto je násilná osoba a kto obeť, kto disponuje kontrolou a mocou a kto je tlaku podriadený,
- **spoločná domácnosť, v ktorej k násiliu dochádza**- ak ide o domáce násilie, vychádza sa z predpokladu, že aktéri zdieľajú spoločnú domácnosť. Sťažnosť situácie je v tom, že násilie sa odohráva za zatvorenými dverami, čo je spojené s nedostatkom svedkov a dôkazov, ale ak je násilie medzi partnermi časté, môže sa začať odohrávať kdekoľvek, či už ide o rodinnú oslavu, na pracovisku, pred domom na ulici a pod., páchatel' sa prestáva ovládať a vnímať okolie.

Niektorí autori označujú za prvoradé charakteristické znaky častosť opakovania a dlhodobosť pretrvávania násilia, rozdielnosť pozície páchatel'a a obeť a neverejnosť násilia, čo znemožňuje určitú sociálnu kontrolu nad násilím (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.6.2 Príčiny vzniku násilia

Vysvetlením príčin domáceho násilia sa zaoberajú rôzne teórie a medzi prvé sa zaraďujú tzv. jednofaktorové a multifaktorové, do jednofaktorových zaraďujeme (Pro Familia, Aspekt, 2000):

- **biologicko-genetické**- vysvetľujú určité predurčenie agresívneho správania, približuje špecifiká ako dedičné procesy, inštinkt, hladinu hormónov,
- **psychologické**- vychádzajú z názoru, že násilie pramení z osobnosti človeka, z jeho povahových zvláštností. Môže byť prejavom stresu, dôsledkom hnevu. Páchateľ, ktorý sa cíti frustrovaný, prenáša svoje negatívne pocity na obeť, čím sa spúšťa bludný kruh zlosti, hnevu a nespokojnosti, čo vedie k ešte väčšiemu hnevu a k ďalšiemu násiliu, čím sa roztáča špirála násilia,
- **sociologické**- násilie vníma ako uplatnenie moci a kontroly v spoločnosti. Rodinný život predurčuje vznik násilného správania, s čím súvisí veková rôznorodosť členov rodiny, ich konfliktné záujmy a nezhody vo vykonávaní sociálnych úloh. Dôležitým ukazovateľom je tolerancia násilia v spoločnosti, čo spôsobuje zvýšenie násilného správania vo vnútri rodín. Niektoré sociálne vrstvy násilie prehlasujú za legitímne a adekvátne reakcie. V takomto druhu spoločnosti sa môže ktokoľvek stať agresorom alebo obeťou. Existujú hypotézy, ktoré charakterizujú násilie, ako násilie generované vo vnútri rodiny, čo predurčuje výskyt násilia v spoločnosti,
- **feministické**- zdôrazňujú nadradenosť muža a poukazujú na nedostatok kontroly nad daným faktorom. Presadzujú názor, že domáce násilie vychádza z patriarchálnych hodnôt a noriem, ktoré upevňujú podriadenú pozíciu žien. Dôraz na poslušnosť dovoľuje mužom si podriaďovať ženy za pomoci násilia a iných praktík. Patriarchálna štruktúra rodiny presadzuje nerovnosť pohlavia v rodine.

Najviac frekventované sú v súčasnosti multifaktorové teórie a tvoria prepojenie s jednofaktorovými. Vysvetlenie príčin domáceho násilia sa opiera o kauzálny model D. G. Duttona, ktorý rozdeľuje zdroje- príčiny na štyri roviny (Bodnárová, Filadelfiová, 2002):

- **makrosystémová-** domáce násilie vníma z pohľadu prevládania hierarchie v spoločnosti, ktorého základ tvorí nadvláda, dominancia mužov a ich vodcovská úloha. Tento druh roviny vytvára pre násilie priaznivú klímu,
- **exosystémová-** exosystém predstavuje okruh ľudí, v ktorom sa jedinec pohybuje, kde si vytvára formálne a neformálne sociálne štruktúry, ktoré ovplyvňujú jeho správanie. K podnieteniu domáceho násillia v danej rovine prispieva nedostatok financií, nezamestnanosť ako aj nižšie vzdelanie,
- **mikrosystémová-** mikrosystém predstavuje rodinu, v ktorej vznikajú situácie, ktoré pôsobia ako spúšťače domáceho násillia. Vychádzajú z podstaty rizík rodinného spolužitia, ktoré určuje zastavanie úloh členov rodiny, presadzovanie si vlastnej osoby a ich vzájomné rešpektovanie sa,
- **ontogenetická-** podstatou danej roviny je hľadanie príčin násillia v individualite násilníka aj obeť, pri čom sa skúma ich vzájomná interakcia. Predpokladá špecifickú postupnosť, v ktorej násilná osoba rieši svoje stresujúce situácie agresívnym spôsobom. Rizikovým faktorom, prejavu násillného správania v dospelosti je kontakt s násillím v detstve páchatel'a.

Domáce násilie sa nedá vysvetliť len na základe osobných a individuálnych charakteristík aktérov, nakoľko má svoje miesto v spoločnosti, čo ovplyvňuje rodová, pohlavná a ekonomická nerovnosť v spoločnosti. Štatistiky uvádzajú, že najčastejšími obeťami domáceho násillia sú ženy a páchatel'mi muži. Príčiny násillia sú podmienené systémom hodnôt, tradícií a zvyklostí. Za charakteristické faktory, ktoré prispievajú k zvyšovaniu výskytu násillia v spoločnosti považujeme chudobu, nezamestnanosť, príjmová nerovnosť, stres, chorobnosť a úmrtnosť. Dané faktory prispievajú k zvýšeniu ekonomickej závislosti ženy na svojom partnerovi, čo im sťažuje odchod od partnera, ktorý praktizuje formy násillnického správania.

1.6.3 Dôsledky domáceho násillia

Domáce násilie prináša mnoho obeť a každá je zraňovaná psychicky či fyzicky. V akejkoľvek podobe má svoje devastujúce dôsledky na zdravotný stav ohrozenej osoby. U osôb, ktoré sú ohrozené domácim násillím sú charakteristické prejavy

správania ako zvýšená podráždenosť precitlivosť, nervozita, znížené sebavedomie a hyperaktivita. Nie sú schopné regulovať svoje emócie a majú tendenciu vyhýbať sa sporom a pri kontakte s autoritatívnou osobou reagujú prehnanou úslužnosťou a snahou za každú cenu vyhovieť. Vo väčšine prípadov nejde len o jednorázovú záležitosť, ale o opakované a dlhodobé scény, ktoré v obeti vyvolávajú syndróm týranej osoby.

„ Syndróm týranej osoby je definovaný ako súbor špecifických charakteristík a dôsledkov zneužívania, ktoré vedú k zníženiu schopnosti daného jedinca efektívne reagovať na prežívané násilie.“ (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 42)

Daný syndróm má rôzne prejavy (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **kategória stresových porúch-** prejavujú sa u obete v podobe znovu prežívania traumatických zážitkov, v narušení spánku, v poruchách stravovania, emocionálnym vyčerpaním, v pocitoch úzkosti, strachu depresii a pocitoch viny,
- **kategória naučenej bezmocnosti-** po opakovanom zlyhaní úteku z prostredia domáceho násilia, obeť rezignuje a prímá svoj stav ako stav naučenej bezmocnosti. Obeť nadobúda pocit, že žiadne úsilie nevedie k ukončeniu trápenia a stáva sa pasívnou. Tento dôsledok vyvoláva v obeti zníženie sebavedomia, stratu rešpektu a úcty voči sebe samému, stratu životných predstáv a vytratenie radosti zo života,
- **kategória sebazničujúca-** v dôsledku negatívnych pokusov o ukončenie násilia týraná osoba nadobúda dojem, že šanca na iný život nie je. Aby bola realita únosnejšia schyľuje sa únikom, ktoré sú často v alkohole, drogách a pokusoch o samovraždu,
- **kategória ospravedlňovania viny útočníka-** obeť ospravedlňuje správanie páchatel'a násilia, za vplyv vonkajších faktorov ako choroba, problémy v práci, alkohol, alebo pocit viny preberie na seba,
- **kategória zmenšovania a bagatelizovania násilia-** obeť domáceho násilia odmietajú pripustiť vážnosť celej situácie, ako formu obrany, ktorá im pomáha potlačiť strach a danú situáciu nadľahčuje,
- **kategória zavrnutia pomoci-** obeť svojou rezignáciou odmietajú ponúkanú pomoc, nakoľko ju vnímajú ako pre nich nepoužiteľnú.

Domáce násilie zanechá trvalé následky na každej obeti. Zdravotné následky zasahujú do oblasti mentálnej, ktoré vyvolávajú depresie, úzkosť, sexuálne dysfunkcie, poruchy spánku, samovraždu, ďalej zasahujú do oblasti fyzickej, ktorá spôsobuje drogovú závislosť, alkoholizmus, deštruktívne správanie a do reprodukčnej oblasti, ktoré často vyústia do nechceného tehotenstva, materskej chorobnosti, gynekologických problémov a pod. Násilie má zásah do celej rodiny, kde nepostihuje len partnerov, ale aj ich deti, ktoré sú ohrozené stotožnením sa s daným správaním, čo ich ohrozuje predpokladom, že sa stanú násilníkmi v dospelosti. Svoju pôsobnosť násilie nájde aj v oblasti spoločenskej a ekonomickej. Zdravotné následky, ktoré spôsobuje si vyžadujú finančnú náročnosť, vedú k absencii v práci, čím sa znižuje finančný prínos pre domácnosť. Spoločenské a ekonomicke dôsledky zasahujú najmä ženy postihnuté domácim násilím, nakoľko im spôsobujú prekážku v ich osobnom rozvoji, ako aj rozvoji rodiny (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

„Domáce násilie a jeho dôsledky každopádne zhoršujú vo všetkých oblastiach nielen kvalitu života osôb ohrozených, ale takisto iných zainteresovaných aktérov.“
(Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 45)

1.6.4 Typológia a formy domáceho násilia

Charakteristiky domáceho násilia sa vzájomne odlišujú. Záleží od druhu a formy násilia, či už v ponímaní násilia páchaného mužmi na ženách, alebo ženami na mužoch, rodičov voči deťom ako aj deti voči rodičom. Je všeobecná tendencia domáce násilie chápať ako násilie, ktoré sa deje v partnerskom vzťahu a zabúdať na fakt, že sa týka členov jednej domácnosti. Autori odbornej literatúry popisujú typy partnerského násilia (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **bežné násilie medzi partnermi**- je výsledkom partnerskej krízy, častých konfliktov alebo dlhodobo pretrvávajúceho stresu vo vzťahu. Cieľom nie je partnera ponížiť, uraziť, alebo mať ho pod kontrolou. Ide skôr o problém chronický, v ktorom má jeden z partnerov, alebo obaja tendenciu reagovať

agresívne. Nejde o miernu formu násilia, má tak ako ostaté formy, predpoklad naberat' na intenzite, ktoré môže končit' aj pokusom o vraždu,

- **intímny terorizmus v násilí-** je charakteristický snahou o získanie moci a kontroly nad druhým partnerom, za pomoci fyzického, psychického a emocionálneho násilia. V danej forme násilia rozlišujeme tzv. závislého intímneho páchatel'a, teroristu, ktorého závislosťou je citová väzba k partnerovi, čo ho podmieňuje k žiarlivosti a miera násilia sa zvyšuje ak sa druhý partner rozhodne z daného vzťahu odísť a tzv. antisociálny intímny páchatel', terorista, prejavuje násilie aj v inom ako domácom prostredí,
- **násilné odporovanie-** niekedy je označované ako sebaobrana obete voči násilníkovi.

Dané typy násilia sa môžu vyskytovať v partnerskom vzťahu ojedinele, alebo príliš často. Typy násilia dopĺňajú formy, ktoré majú rovnaký cieľ a to, presadiť si moc a získať kontrolu nad partnerom.

Rozpoznať formy násilného správania nie je jednoduché. Niektoré druhy násilia obeť prehliadajú, pretože ich vnímajú ako normálne. Poznať a určiť formu násilia je dôležité najmä pre to, aby bolo možné posúdiť v akom rozsahu je násilie páchané na obeť. Medzi najčastejšie formy násilia zaradíme (Pro Familia, Aspekt, 2000):

- **fyzické-** svojimi dôsledkami patrí medzi najhrubšie a najzávažnejšie formy násilia. Zahŕňa spôsoby brutálneho zaobchádzania s obeťou od kopania, bitia, pálenia, ťahania za vlasy, napádania predmetmi až po usmrtenie. Skúsenosti potvrdzujú, že tento typ násilia má tendenciu sa stupňovať, časom naberá na svojej intenzite a brutalite,
- **vyvolávanie pocitu strachu-** považujeme ho za najsilnejší nástroj nátlaku, pri ktorom už nie je potrebné použiť fyzické násilie, strach ako taký pôsobí zstrašujúco,
- **obťažovanie až terorizovanie-** táto forma je charakteristická kontrolou obeť v podobe výhražných listov, kontrolných telefonátov, prenasledovaním na pracovisku, doma. Za extrém považujeme vyhrážanie sa zbraňou ako aj vyhrážanie sa tretej osobe, ako dieťaťu alebo príslušníkom rodiny. K vyhrážkam

nemožno pristupovať ľahkovážne, treba k nim pristupovať s rešpektom a vážnosťou,

- **psychické**- sem zaraďujeme urážlivé poznámky, verejne zosmiešňovanie, osočovanie, čo narúša psychické zdravie a strácanie vlastnej hodnoty obeť,
- **sociálne**- cieľom tejto formy je obeť izolovať od spoločnosti, či už ide o izoláciu od rodiny, od priateľov, od kolegov, bránenie telefonickým kontaktom, osobným kontaktom apod.,
- **ekonomické**- disponovanie s financiami je zneužívané zo strany páchatel'a, pričom obeť zatajuje výšku svojho príjmu, ale príjmy a výdavky obeť sú ním kontrolované,
- **sexuálne**- vyskytuje sa najčastejšie medzi partnermi za účasti agresie. Zahŕňa všetky sexuálne činy a môžeme ho vymedziť, ako nedobrovolný sexuálny kontakt, ktorý slúži ako nástroj pokorenia a poníženia.

„Človek vystavený násiliu má vždy pocit bezmocnosti, straty kontroly a rozhodovania o vlastnom živote.“ (Pro Familia, Aspekt, 2000, s. 3)

Ak je obeť neustále pod tlakom uplatňovania násilia stráca pocit, že to raz bude iné, že sa raz bude môcť oslobodiť. Život v takomto vzťahu je vyčerpávajúci a plný strát energie, vlastnej hodnoty a najmä zdravia. Násilie má negatívny zásah do sociálnej oblasti, čo súvisí s izoláciou od spoločnosti, ktorá smeruje k strate zamestnania a to následne vedie k strate financií, mnohokrát až k strate strechy nad hlavou. Okolie má tendencie obetiam radiť, formou, nenechaj sa biť, bráň sa, ale tieto rady neodhadujú vážnosť situácie, ktorá naberá na svojej vážnosti najmä počas rozvodu (Pro familia, Aspekt, 2000).

1.6.5 Ženy ako obeť domáceho násilia

Domáce násilie prešlo komplikovaným vývojom v spoločnosti, čo zapríčinilo rozmanitosť podôb na strane páchatel'a aj obeť. Od ostatných trestných činov má charakteristické znaky a to, že obeť veľmi dobre pozná páchatel'a a spája ich určité spoločné zväzujúce puto, ako dieťa, majetok, okruh známych a intímny vzťah, ktorý

prevláda medzi obeťou a páchatelom, čo obeť blokuje násilnícke správanie oznamovať. Výskumy, ktoré sa realizovali do 90 rokov 20. storočia potvrdzujú, že vo väčšine prípadov domáceho násillia sú obeťami ženy- 92-98%. Podľa štatistík poradenských centier sa domáce násillie páchané na mužoch pohybuje v 2-5% (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005).

Násillie páchané na ženách môžeme definovať ako: „*Akýkoľvek čin alebo opomenutie, ktoré ovplyvňuje život, fyzickú a psychickú integritu alebo osobnú slobodu, alebo ktoré vážne poškodzuje vývoj osobnosti.*“ (Zájumové združenie žien Aspekt, 2001, s. 36)

Medzi mužom a ženou sa domáce násillie vyskytuje v partnerských pozíciách ako manžel- manželka, partner- partnerka, druh- družka. Partneri sa vzájomne veľmi dobre poznajú, vedia predvídať partnerove reakcie, vzájomne poznajú svoje slabé stránky. Nakoľko väčšinou žijú v jednej domácnosti, násillie prebieha bez vonkajšej kontroly, čo znemožňuje okoliu poznať, čo sa deje za zatvorenými dverami. Ak aj niekto z okolia spozná na žene znaky násillného správania, žena má predpoklad násillníka ospravedlňovať a pripisovať to hnevu, alkoholu, únave, alebo prejav násillia popiera. Veľa autorov sa pokúša o jednotné charakteristiky žien ako osôb, ktoré sú postihnuté domácim násillím. Najčastejším konštatovaním týchto žien je, že trpia nízkou sebaúctou, živia v sebe presvedčenie, že si takéto správanie zaslúžia a voči partnerovi cítia previnenie. Literatúry uvádzajú tzv. typický obraz týranej ženy (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- týraná žena je ekonomicky závislá na partnerovi,
- týraná žena je poslušná, podriadená a vystrašená v domácnosti aj v spoločnosti,
- týraná žena neudržiava takmer žiadne sociálne kontakty,
- týraná žena partnerove správanie ospravedlňuje vyhováraním sa na jeho zlú náladu, problémami v práci, či poznačením jeho povahy z detstva,
- týraná žena je poznačená pocitom bezcennosti a beznádeje,
- týraná žena má neustály pocit viny a žíví v sebe presvedčenie, že si dané správanie zaslúži,
- týraná žena verí, že partner svoje správanie zmení,

- týraná žena ma zábrany o svojich skúsenostiach hovoriť,
- týraná žena sexuálny akt praktizuje ako pokus o upevnenie intímneho vzťahu so svojím partnerom,
- týraná žena si nevie predstaviť život bez svojho partnera, je na ňom emocionálne závislá.

„Násilní muži ako skupina majú oproti bežnej populácie viacej psychopatologických rysov, pravdepodobne v zmysle poruchy osobnosti, býva uvádzaný alkoholizmus, nízke sebavedomie, zistili sa nižšie verbálne schopnosti ako majú ich manželky.“ (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000, s. 77)

Aj ženy, obeť majú dvojitú tvár, pred okolím nastavujú tú spokojnú a pozitívnu, ale v skutočnosti žijú v strachu, hneve a hrôze. Pre okolie pôsobia pasívne, ale v skutočnosti sú to ženy úspešné, mimo rodiny sebavedomé a aktívne. Stránia sa vyhľadať odbornú pomoc, resp. akúkoľvek pomoc. Majú strach, čo s nimi bude, keď od partnera odídu, kam pôjdu, čo bude s deťmi, čo nato povedia ľudia, čo sa stane, keď ich partner nájde, to sú vnútorné otázky obetí, ktorým sa život mení na strach. Domáce násilie nemá jednoznačné a okamžité riešenie. Odísť z násilníckeho vzťahu nie je jednoduché a môže mať niekoľko pokusov. Žena odchodom utrpí straty týkajúce sa nielen vzťahu ako takého, ale aj stratu domova, nielen pre ženu, ale aj pre deti, stratu intenzity priateľských vzťahov, stratu pocitu stability a nadobúdanie trvalého pocitu, že všetko bude len horšie. Ťažko si predstavujú aký bude ich život bez partnera, prevláda v nich strach zo samoty, z budúcnosti, v ktorej nevidia možnosť spolužitia s iným partnerom, majú strach z reakcií rodiny a priateľov. Sociálnej podpory a podpory k odchodu od násilného partnera sa dočkajú málokedy. Udupané sebavedomie im spôsobuje mylnú predstavu, o ich vlastnej neschopnosti postarať sa o seba. Daná predstava spôsobuje poruchy spánku, prežívanie vnútornej paniky a časté pocity úzkosti. Niektoré ženy ostávajú s násilným partnerom z ekonomického dôvodu, ktorý umožní deťom sociálne, vzdelávacie a kultúrne zabezpečenie, ktorý zaisťuje príjem partnera. Odchod sťažujú aj sociálny tlak a náboženské presvedčenie, ktoré ženu vedú k udržaniu ilúzie spoločného domova. Odchod od partnera, ktorý sa voči žene správa

násilnícky patrí medzi najnebezpečnejšie okamžiky, vrátane pokusov o vraždu až po vykonanie vraždy (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.6.6 Deti ako obeť domáceho násilia

Domáce násilie postihuje nielen dospelých, ale aj deti. Známa veta, že zlo plodí zlo sa stáva skutočnosťou. Deti z domáceho prostredia kde sa vyskytuje násilie spracúvajú vonkajšie podnety inak ako deti, ktoré neboli vystavené násiliu.

„Deti oboch pohlaví, ktoré boli obeťami fyzického násilia, sú útočnejšie voči dospelým už v priebehu detstva. Obete násilia sa takisto častejšie a ľahšie násilne správajú v celom neskoršom živote. Je doložené, že deti, ktoré stáli pred súdom v úlohe obeť násilia, pred ním často stoja neskôr znovu, avšak ako páchatelia násilia.“
(Čírtková, Vitoušová a kol. 2007, s. 51)

Dieťa, ktoré vyrastá v rodine, ktorá je poznačená domácim násilím, si odnáša do svojho budúceho života traumatizujúci zážitok. Tento negatívny zážitok sa ich bytostne dotýka priamo alebo nepriamo. Byť priamou obeťou domáceho násilia znamená, že dieťa je zo strany rodičov fyzicky, psychicky alebo sexuálne, násilne, napádané rodičom. Takýmto správaním bol na dieťaťati spáchaný trestný čin ohrozujúci jeho zdravie, ľudskú dôstojnosť, jeho mravný vývoj či ohrozujúci jeho život. Ide o trestný čin zanedbávania povinnej výživy, výchovy dieťaťa zverenou osobou. Ak dochádza k domácej násilii medzi rodičmi alebo medzi inými osobami, ktoré sú poverené výchovou dieťaťa, hovoríme, že dieťa je nepriamou obeťou domáceho násilia. Dieťaťu sa narúša priaznivý rozumový, mravný a citový vývoj. Odborné dokumenty poukazujú na najčastejšie dopady násilia v rodine na dieťa, priamo alebo nepriamo ohrozeného domácim násilím (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- dieťa sa cíti zodpovedné a bezradné voči násilii rodičov,
- dieťa sa snaží ohrozeného rodiča chrániť, čím sa samo dostáva do pozície napadnutého a zraneného,
- dieťa v pozícii svedka domáceho násilia sa vždy stáva obeťou psychickej záťaže, čo v ňom vyvoláva stres, pocity strachu, bezmocnosti a osamelosti,

- dieťa ako obeť domáceho násilia trpí poruchami správania, spánku, nízkym sebavedomím, problémami v škole a pod.

Situáciu domáceho násilia dieťa vníma veľmi intenzívne, často dochádza k degradácii vzťahu k rodičom. Niekedy je dieťa v danom vzťahu lojálne, inokedy odmieta akýkoľvek kontakt s násilným rodičom. Dôsledky násilia v domácnosti zasahujú aj do správania dieťaťa, ktoré si z rodiny prenáša do svojho budúceho života vzorce správania, kedy hrozí riziko, že sa s úlohou agresora absolútne stotožní. Nedôvera, agresivita, bezmocnosť, narušenie identity a hostilita sú typickými vzorcami správania detí vyrastajúce v rodine, kde je domáce násilie dennodennou záležitosťou. Dlhodobou prítomnosťou dieťaťa počas incidentov násilia v rodine sa môžu prejaviť okrem zhoršeného prospechu v škole, aj rôzne psychické poruchy ako, depresie, post traumatické stavy a rôzne stresové reakcie.

Zneužívanie, týranie a zanedbávanie detí patrí k nežiaducim javom v spoločnosti. Hovoríme o interpersonálnom násilí, ktoré sa deje v domácnosti aj na verejnosti, výsledkom čoho je ublíženie na zdraví, prípadne smrť dieťaťa.

„V anglosaskej odbornej literatúre je týranie, zneužívanie a zanedbávanie dieťaťa označované ako syndróm CAN (Child Abuse and Neglect). Ide o súbor príznakov, ktoré sa objavujú zvyčajne ako dôsledok úmyselného ublížovania dieťaťu najčastejšie jeho vychovávateľmi.“ (Ondrejko, 2009, s. 147) Zahŕňa formy týrania:

- telesné,
- psychické,
- zanedbávanie starostlivosti,
- sexuálne zneužívanie,

K danému syndrómu sa zaraďujú osobitné formy ako:

- v pozícii zastúpenia tzv. syndróm Münchhausenov,
- dieťa systémovo týrané,
- rituálne zneužívanie a týranie,
- organizované zneužívanie a týranie.

„Aby sme násilie v rodine včas odhalili, je dôležité poznať znaky, ktoré sú typické pre rodiny, v ktorých najčastejšie dochádza k násiliu a zneužívaniu dieťaťa.“ (Ondrejkovič a kol., 2009, s. 148)

Telesné týranie je chápané ako ublíženie dieťaťu a zlé zaobchádzanie s ním, ktoré má negatívny dopad na jeho telesné, psychické zdravie ako aj na jeho život ako taký. Medzi symptómy týraného dieťaťa zaraďujeme aj formy skrytého týrania a citové zneužívanie, ktoré v dieťati majú cielene vyvolať strach. Osoba ktorá sa dopúšťa násilnickeho správania uplatňuje prevahu svojej sily nad slabším jedincom. Ak dieťa prechováva k danej osobe citový vzťah, s odstupom času ho stráca a dôvera sa znižuje na minimálnu hranicu. K telesnému týraníu napomáha aj nevšímavosť okolia, slabá informovanosť verejnosti o znakoch týrania, nedostačujúce právne vedomie a spôsoby uplatňovania výchovy v rodinách.

Rodiny, v ktorých prevláda nenávisťné správanie, kde sa prehnane používajú fyzické tresty, kde prevyšujú negatívne citové reakcie a kde je dennodenná podráždenosť rodičov voči deťom, zaraďujeme medzi typické ukazovatele najčastejšieho výskytu domáceho násilia. Ako najčastejšie prejavy telesného týrania sú uvádzané, bitie, údery päšťou, škrtenie, kopanie, trasenie s dieťaťom, ťahanie za vlasy, hryzenie, ohrozovanie zbraňami, topenie, odopieranie spánku, jedla, pokus o vraždu až po samotnú vraždu. Štatistiky uvádzajú, že telesným týraním sú ohrozené najmä deti od narodenia do štvrtého roku života a to prevažne chlapci. Medzi skupiny, ktoré majú predpoklad dopúšťať sa telesného týrania zaraďujeme autoritatívny štýl výchovy, rodiča postihnutého psychickou chorobou, závislosť rodiča na drogových látkach a skúsenosť rodiča s násilím v detstve. Úteky z domu, alkoholová, drogová závislosť, samovražedné sklony sú výstražnými symptómami obetí telesného týrania, najmä v pubertálnom veku.

Psychické týranie má svoj dosah vo všetkých formách týrania, nakoľko negatívne pôsobí na psychiku obeť. Táto forma nie je viditeľná tak ako telesná forma týrania a aj jej diagnostikovanie je sťažené. Zahŕňa zámerné vyvolávanie pocitu strachu, ponižovanie v súkromí aj na verejnosti, izoláciu dieťaťa od spoločnosti, nabádanie k asociálnemu správaniu. Dieťa postihnuté danou formou týrania trpí nízkym sebavedomím, slabou sebadôverou, pocitmi beznádeje, depresiami, poruchami správania, záškoláctvom, ťažkosťami pri začleňovaní sa do sociálnych skupín,

problémom udržania si vzťahov, čo súvisí aj s prvým kontaktom s drogami. Do skupiny rizikových faktorov vzniku psychického týrania zaraďujeme kladenie neprimeraných požiadaviek na dieťa, kedy rodič neprihliada na jeho reálne možnosti a schopnosti, plnenie si vlastných cieľov prostredníctvom dieťaťa ako aj citové vydieranie formou nedostatočnej vďačnosti dieťaťa za prejavenu lásku rodiča. Táto forma týrania môže dieťa postihnúť bez obmedzenia veku, no najviac v období budovania dôvery, čo je od prvého do tretieho roka jeho života. Do formy psychického týrania sa zaraďuje aj šikanovanie, čo je opakovane používaná, prevažne, fyzická agresivita voči obeti, ktorá je pod tlakom hrozby nútená vykonávať činnosti, ktoré sú pre obeť ponižujúce a nedôstojné.

Zanedbávané dieťa je ďalšou formou násilia v rodine, pri ktorom nedochádza k uspokojeniu základných biologických potrieb, čo vedie k narušeniu prirodzeného fyzického a psychického vývinu dieťaťa. Za rizikové obdobie je označované obdobie od narodenia do tretieho roku života. Neposkytovanie základných psychických potrieb ako pocit bezpečia, lásky, odborná literatúra označuje ako psychická deprivácia, ktorá spadá do formy zanedbávania dieťaťa. Nedbanlivý rodič nedohliada na hygienu, zdravotnú starostlivosť a nedbá na uspokojenie citových väzieb dieťaťa. Odopieranie spoločenských a kultúrnych potrieb sa nazýva kultúrna deprivácia, ktorá brzdí rozumové a sociálne spôsobilosti. Dieťa zaostáva v psychickom a motorickom vývine, trpí slabým osvojením sociálnej spôsobilosti, čo vedie k sťaženiu pri vytváraní sociálnych kontaktov, nedokáže si udržať pevné citové väzby. Medzi rizikové faktory ktoré sa zaraďujú medzi formy zanedbávania dieťaťa sú rodiny so slabou ekonomickou, sociálnou a kultúrnou úrovňou, rodičia s mentálnou retardáciou, členovia náboženskej sekty, ale aj rodiny s vysokým finančným štandardom, ktorá dostatočne dieťa zabezpečí po strane materiálnej, ale neuspokojuje jeho emočné potreby (Ondrejkoš a kol., 2009).

Sexuálne zneužívané dieťa je vtedy, ak je zapájané do sexuálnych aktivít, ktoré sú preň nepochopené, čím sa mu narušuje sociálne tabu. Na jednej strane sexuálne zneužívanie chápeme ako sociálny problém, nakoľko sa spája s nízkym vzdelaním rodičov, ich nízkymi ekonomickými príjmami a frekventovanejším výskytom sociálnopatologických javov. Na druhej strane ide o problém psychiatrický, ktorý vedie ku krátkodobým a dlhodobým emocionálnym dopadom na dieťa. Páchateľ je vo väčšine

prípadov starší ako dieťa a pôsobí autoritatívne. Najčastejšie označované znaky sexuálneho zneužívania majú podobu sexuálnych návrhov, sledovanie pornografie, dieťa využívané na detskú pornografiu a podobne. Formy sexuálneho zneužívania sú dotykové, kedy dochádza k priamemu pohlavnému kontaktu a bezdotykové, v ktorej k sexuálnemu kontaktu nedochádza priamo, ale sprostredkovane- zúčastňovanie sa sexuálnych aktivít, nútené predvádzanie nahoty, internet, video a podobne. Odborníci sa zhodujú, že najčastejšie sú ohrozené deti v predškolskom veku; v mladšom školskom veku; s telesným, zmyslovým postihnutím; zanedbávané; týrané a vo väčšej miere dievčatá ako chlapci (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007).

Osobitou formou násilia páchaného na dieťati, ktorý je zaraďovaný medzi zvláštne formy CAN, je **Münchhausenov syndróm**. Ochota podvoliť sa nepríjemným vyšetreniam, predstierať poruchy a choroby je výstižná charakteristika daného syndrómu. Toto predstieranie v prípade detí sa týka ich rodičov, rodičia si vymýšľajú zdravotné ťažkosti u detí, nerešpektujú lekárom stanovenú diagnózu, menia liečebný režim, menia spôsob dávkovania a podávania liekov, skresľujú lekárske nálezy a pod. Daným syndrómom sú ohrozené dievčatá ako aj chlapci, od narodenia prevažne do štvrtého roku života, ale ohrozené sú aj deti dospievajúce. V praxi sú ako najčastejší páchatelia daného syndrómu označované ženy- matky.

Rituálne zneužívanie je uvádzané tiež ako forma domáceho násilia, páchaného na dieťati. Je súčasťou náboženského kultu, v ktorom sú, pre určitú skupinu ľudí, používané symboly s magickým významom. Páchatelom, v tomto prípade môže byť osoba, alebo skupina osôb, ktorá používa rôzne formy násilia. Táto forma týrania zanecháva na dieťati negatívne stopy na jeho psychickom vývine.

Organizované zneužívanie dieťaťa sa zameriava na obchodné účely, obchod s deťmi, detská pornografia alebo prostitúcia. Dieťa sa mení na tovar, ktorý je výhodný pre určitú medzinárodne organizovanú skupinu ľudí. Obchod s deťmi patrí medzi vážne oblasti týrania a zneužívania detí. Vekovo ohrozenou skupinou sú deti vo veku dvanásť až osemnásť rokov. Deti postihnuté danou formou násilia trpia slabou sebadôverou, nepriateľským postojom k ľuďom, zníženými rozumovými schopnosťami, majú bližšie k návykovým látkam ako je alkohol, drogy, nestabilnými emóciami a správaním. Aký

bude dopad zneužívania a týrania na dieťa závisí od viacerých faktorov (Ondrejkovič a kol., 2009):

- **vek-** v každom vekovom období dieťa znáša týranie, zanedbávanie a zneužívanie rozdielne. V nízkom veku dieťa nevie rozlišovať dobré od zlého, čo uľahčuje dospelému manipuláciu s dieťaťom. Obdobie predškolského, mladšieho školského veku aj adolescencie je obdobím, kedy sú deti ohrozované všetkými formami týrania, zanedbávania a zneužívania, čo výrazne narúša ich osobnostný vývin,
- **častot' opakovania zneužívania-** príliš časté zneužívanie má negatívny vplyv na vývin dieťaťa,
- **páchatel'**- dôsledky zneužívania sú rozsiahlejšie ak ide o osobu dieťaťu blízku,
- **sociálne prostredie-** priatelia, rodina, osoby, ktoré pomáhajú obeti vyrovnat' sa s traumatizujúcim zážitkom,
- **odborná pomoc-** v oblasti psychologickkej, sociálnej a právnej, ktorá pomáha obeti vyrovnat' sa a zvládnuť negatívne zážitky týrania, zanedbávania a zneužívania.

Jednotlivé formy násilia nemožno od seba oddeliť, navzájom sa prelínajú a každá forma súvisí s psychickým násilím.

1.6.7 Muži ako obeť domáceho násilia

Domáce násilie si nevyberá kde sa odohrá, koho sa týka, nie je ohraničené vekom, spoločenským postavením, národnosťou alebo pohlavím. V minulosti nikto nehovoril o možnom násilí páchanom na mužoch. Dôraz sa kládol na ženy ako obeť domáceho násilia, ale súčasnosť mení históriu, nakoľko poukazuje na mužov ako obeť násilia. Každý sa môže stať obeťou domáceho násilia a muži majú rovnaký nárok na podporu a pomoc ako ženy (Conwayová, 2007).

Ak sa vychádza z historického a kultúrneho hľadiska, kde boli jasne stanovené úlohy ženy a úlohy muža, je myšlienka násilia páchaného ženami na mužoch takmer neprístupná. Násilie žien voči mužom prevláda skôr vo verbálnej forme a uplatňovaní si svojej moci formou skrytého nátlaku. Odborníci poukazujú na potrebu zaujímať sa

o danú problematiku, nakoľko spadá pod systém rodinných vzťahov. Jedná sa o partnerské násilie, ktoré zasahuje všetkých členov rodiny (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000).

Výskumy uvádzajú fakt, že muži sú násilím ohrozovaní dvakrát menej ako ženy a ak aj boli postihnutí násilím nebol ohrozený ich zdravotný stav natoľko, aby vyhľadali lekársku pomoc, ako to často býva u detí a žien. Svetové výskumy poukázali na rozdiely medzi mužom a ženou, ktorí boli postihnutí domácim násilím, že muž ako obeť domáceho násillia má širšie možnosti a väčšiu príležitosť opustiť násilný vzťah, vo svojej domácnosti nepociťuje stavy strachu (čo je u žien počas domáceho násillia rutinná záležitosť) aj keď takáto situácia môže znamenať pre muža traumatizujúci zážitok. Z pozície obeť domáceho násillia verejnosť neinformuje o stave násilnej osoby, či už išlo o správanie z dôvodu afektu, stresu, alkoholu a pod. Muž môže byť vystavený určitým odlišným formám násillia ako (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- fyzickým- kopanie, údery päšťou, bitie,
- emocionálnym- ponižovanie, nadávky,
- zastráňovanie, vydieranie, využívanie detí a pod.

Podobnosť a odlišnosť sa nájde aj medzi mužskými a ženskými obeťami domáceho násillia. Odborníci dané odlišnosti označujú ako rizikové faktory u mužov, ktorí sú obejmi domácim násillia:

- extrémna žiarlivosť,
- rozvod partnerov,
- verbálne napádanie, psychické a emocionálne násillie,
- drogová, alkoholová závislosť,
- duševné choroby u násilnej osoby,
- finančné problémy,
- bránenie kontaktu s deťmi,
- zbrane v domácom prostredí.

Pri násillí páchanom na mužoch, ponímame muža ako skutočnú obeť násillia, ktorý potrebuje pomoc a ochranu. Muži v pozícii obeť domáceho násillia neochotne vyhľadávajú odbornú pomoc, z obavy nedostatočnej dôvery, preto sa snažia svoj problém vyriešiť svojpomocne, čo častokrát vedie k negatívne mu dopadu. Muži zažívajú v dôsledku domáceho násillia:

- strach vychádzajúci celkovo z násilia,
- strach zo straty domova,
- zlosť, hnev, odpor,
- znížené sebavedomie, strata sebaúcty, neadekvátne sebahodnotenie,
- obavu a neistotu z akejkoľvek zmeny,
- ohrozenie v plnení svojej otcovskej úlohy,
- negatívne dopady na partnerských, či priateľských vzťahoch,
- odchod od násilného partnera je rovnako ťažký u žien ako aj u mužov.

Sťažovaný odchod súvisí s dôvodmi ako:

- nedostatočné finančné zaistenie,
- dôvera v zmenu násilného partnera,
- nemajú kde odísť,
- strach zo straty kontaktu a vzťahu s deťmi, s ostatnými členmi rodiny, narušenie vzťahov so spoločnými priateľmi, aj by opustili násilnú partnerku,
- strach z pomsty svojej partnerky,
- obava z reakcie verejnosti, rodiny, priateľov, že v ich názoroch bude prezentovaný ako muž úbohý, slabý a hlúpy,
- z násilia obviňujú seba, vinu pripisuje sebe,
- vychádzajú z myšlienky, že muž by mal dokázať svoju ženu zvládnuť za každých okolností a odchod, by znamenal útek.

Niektorí muži sa za obeť násilia len vydávajú, preto je nevyhnutné daný problém dôkladne prešetriť, pozorovať a pridržiavať sa už zistených faktov, ktoré vychádzajú z odbornej literatúry. Štúdie, ktoré sa zaoberajú otázkami, či je muž v násilnom partnerskom vzťahu obeť alebo násilník, sa opierajú o typológiu mužov ako:

- **muž ako obeť domáceho násilia**- násilie nevyvoláva; pokiaľ sa k nemu uchýli, tak len z dôvodu obrany proti útokom zo strany ženy a je skutočne v pozícii obeť ohrozenej domácim násilím,
- **muž represor**- svoje násilie voči žene priznáva, v zmysle odplaty za násilie partnerky,

- **seberovný bojovníci**- ide o situáciu, kde sa násilie označuje ako vzájomné,
- **prvotný provokatér**- muž v partnerskom vzťahu ako prvotný násilník.

Pri riešení problematiky domáceho násilia sa vychádza z presného určenia, kto je v danom probléme obeť a kto páchatel'. Pracovníci, ktorí sa zaoberajú problematikou násilia v partnerskom vzťahu, zisťujú informácie potrebné pre pomoc a podporu ohrozeným osobám. Výhodné je, ak je mužom ako obetiam domáceho násilia poskytovaná pomoc od mužov ako sociálnych pracovníkov. K ich problému treba pristupovať citlivo a s rešpektom, s dodržiavaním určitej postupnosti a zásad (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.6.8 Starší členovia rodiny ako obeť domáceho násilia

Ľudia a ich možnosti počas života môžu podliehať rôznym zmenám, ktoré sú vnímané ako obmedzujúce, či už sú spôsobené úrazom, alebo chorobou. Zmeny, ktoré súvisia s procesom starnutia prebiehajú súčasne medzi staršími partnermi a spôsobujú zvýšenie nárokov na príbuzných, čo zvyšuje napätie v generačných vzťahoch a výskyt násilia v rodine. Nízke spoločenské doceňovanie staroby vedie k nezaujmu poznania tohto životného obdobia, čím je spôsobené, že o násilí páchanom na starých ľuďoch sa vie málo (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000).

Problematika, ktorá sa týka násilia na senioroch je veľmi náročná, nakoľko samotní seniori daný problém zakrývajú, alebo z dôvodu choroby, demencie nevedia rozpoznať. Obávajú sa verejnej mienky, pred ktorou pôsobia ako rodičia, ktorí zle vychovali svoje deti, nakoľko najčastejšími násilnými osobami sú ich dospelé deti, alebo vnuci, obávajú sa straty blízkej osoby a samoty, aj napriek tomu, že sa správa násilnícky, boja sa, že budú nútení opustiť svoj domov a skončia v domovoch pre seniorov, preto o svojom probléme radšej mlčia. Sú vystavení všetkým formám násilia ako je psychické, fyzické a citové týranie, ekonomické zneužívanie, zanedbávanie starostlivosti a nerešpektovanie ich ľudskej dôstojnosti. Je nutné venovať pozornosť jednotlivým príznakom ktoré sa dajú identifikovať (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **pri telesnom násilí ide o ukazovatele**- stopy po bitke, kopaní, podliatiny, škrabance, bolesť pri dotyku, popáleniny na nezvyčajných miestach, chybné podávanie liekov, zanedbaná hygiena a pod.,

- **pri psychickom násilí ide o ukazovatele-** zmätenosť, pasivita, apatia, psychická labilita. depresia, plačlivosť, strach, neprijímanie potravy, poruchy spánku, regresívne prejavy,
- **pri sexuálnom zneužívaní ide o ukazovatele-** nejasné zmeny v správaní, podliatiny v intímnej oblasti, znehodnotené spodné prádlo a pod.,
- **pri ekonomickom- finančnom zneužívaní ide o ukazovatele-** zmeny v záвете v prospech príbuzných, miznutie majetku, šperkov a osobných vecí, neliečené zdravotné či duševné problémy,
- **pri zanedbávanej starostlivosti ide o ukazovatele-** podvýživa, zanedbaná domácnosť, nedostatok osobných potrieb, neskoré ošetrovanie a liečenie chorôb, zranení a pod.

Násilie páchané na senioroch je súčasťou domáceho násilia, nakoľko má jeho typické charakteristiky, ako je dlhodobosť, každodenná prítomnosť, opakovanosť a postupne silňujúca intenzita. K útokom dochádza v súkromí ako aj na verejnosti. Pri násilí páchanom na senioroch sa nedá jednoznačne určiť kto je obeť a kto páchatel'. Starostlivosť o seniorov je psychicky aj fyzicky veľmi náročná, denná komunikácia s nimi je zdrojom stresu, čo spôsobuje sťaženie posudzovania kto koho vo vzťahu týral a kto koho zneužíval (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

„Senior nemusí byť vždy vďačným príjemcom starostlivosti a už vôbec nemusí byť nekonzfliktným členom rodiny. To však môže platiť i pre ostatných členov rodiny.“
(Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 130)

Podcenenie starostlivosti o seniora vedie k zanedbávaniu a následne k týraníu. Zvláštnou skupinou sú seniori, ktorí trpia chorobami ako je demencia, Alzheimerova choroba, skleróza a pod. Vzhľadom na svoj zdravotný stav sú takýto už pacienti odkázaní na starostlivosť a pomoc svojich najbližších. Dôležitú úlohu pre zvýšenie kvality života seniorov zohráva ich rodina, zdravotnícky personál a sociálny pracovníci (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007).

1.7 Charakteristika páchatel'a domáceho násilia

Presná odborná typológia páchatel'ov domáceho násilia neexistuje. Poznatky o páchatel'och sa čerpajú z informácií od obeť, z kriminologických a psychologických výskumov. Kriminologické výskumy sú zamerané na reakcie páchatel'a, na jeho opakované útoky voči rovnakej obeť, aké sú účinky stanovených sankcií, o aký typ páchatel'a ide a z akej sociálnej vrstvy pochádza. Dôležitým zdrojom informácií o páchatel'ovi sprostredkujú obeť násilia, z ktorých pochádza typológia vzorcov týrania obeť. Páchatel' môže disponovať charakteristickým typom správania sa, ako surovec, žiarlivec, vydierač, sexuálny násilník, klamár, zlý otec, psychický útočník. Jednotlivé typy správania sa môžu vzájomne kombinovať u jedného konkrétneho páchatel'a. Medzi najfrekvencovanejšie typy sa zaraďuje vydierač, ktorý využíva fyzické a psychické týranie. Psychologické výskumy sa zameriavajú na psychiku a osobnosť páchatel'a. Výsledky závisia od stanovenia diagnózy a použitých teórií osobnosti. Dané výskumy sú označované za teoretické, nakoľko majú slabú využiteľnosť v praxi. Na charakterizovanie páchatel'a sa v súčasnej dobe využíva triedenie domáceho násilníka, ktoré sa opiera o príčiny spúšťania násilia. Podľa danej charakteristiky môžeme určiť, či ide o (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005):

- **špecialistu** - páchatel' má dve tváre, v spoločnosti pôsobí ako slušný človek a s násilníkymi prejavmi disponuje len v domácom prostredí,
- **páchatel'a generalistu**- násilie používa v intímnom vzťahu aj voči cudzím osobám,
- **domáci agresor**- vplyvom vonkajších faktorov prenášajú násilie do vzťahu, ako nezamestnanosť, nevera a pod.,
- **drogovo závislého páchatel'a**- domáce násilie je ovplyvnené alkoholom, alebo inými drogami,
- **sadistického agresora**- praktiky, ktoré páchatel' používa presahujú hranicu bežných foriem násilia, napr. páchatel' obeť spôsobí tržnú ranu a obeť núti, aby si ju sama ošetrila ihlou a pod.,

Domáceho násilia sa dopúšťajú rôzne osobnostné typy páchatel'ov a konkrétny profil osobnosti domáceho násilníka neexistuje.

Vymedziť pojem násilná osoba nie je tak jednoduché, nakoľko násilie má viacero príčin. Pre niekoho je násilie určitý druh životného štýlu, u niekoho reakcia na stres a niekto má rodový predpoklad v predisponovanej štruktúre osobnosti. Spúšťačom agresívneho až násilného správania môžu byť (Ševčík, Špatenkov a kol., 2011):

- **stresujúce okolnosti**- kedy môže ísť o finančne problémy, nezamestnanosť, stratu člena rodiny, vážnu chorobu, problémy s identitou, rozvod, úmrtie blízkej osoby, problémy s deťmi a pod.,
- **frustrácia**- pramení z nespokojnosti vo vzťahu, z manželského a rodinného stereotypu, z pracovnej nespokojnosti a z nejasnej predstavy svojej budúcnosti. Vyvoláva hnev, zúrivosť a následne agresivitu, ktorej cieľovým objektom sa stáva spravidla fyzicky slabší jedinec vo vzťahu k podriadenosti. Páchatelia najčastejšie svoj hnev obracajú smerom k svojim najbližším,
- **hrozba**- ktorá môže mať fyzický charakter, konkrétne zranenia, alebo psychologický, ako strápanie, odmietnutie. Môžu mať reálnu podobu, kedy dochádza ku konkrétnym formám násilia, alebo podobu ohrozenia, čo u obetí vyvoláva pocit strachu,
- **vzájomný vzťah páchatel'a a obeť**- ide o vzťah na jednej strane priťahujúci, kedy si partneri nevedia život bez seba predstaviť a na strane druhej, nenávisť. Ich vzťah je určitým druhom závislosti,
- **partnerské konflikty a nezhody**- ktoré postihnú každý partnerský vzťah. Niektorí sú schopní daným obdobím prejsť a prekonať ho, iní reagujú násilím. Odborníkmi sú označované spúšťače konfliktov a nezhôd, ako finančné problémy, spôsob trávenia voľného času, nezhody v sexuálnom živote, charakteristika úloh v domácnosti, starostlivosť a výchova detí. Čím je intenzita pretrvávajúcich nezhôd dlhšia, tým sa zvyšuje pravdepodobnosť výskytu násilia,
- **boj o presadenie moci**- je intenzívnym a silným spúšťačom násilného správania nielen v partnerskom vzťahu. Najobjektívnejšie postavenie partnerov vo vzťahu je vtedy, ak sa partneri spoločne rozhodujú, rešpektujú a akceptujú. Ak si jeden z partnerov nárokuje a uplatňuje všetku moc, začne ju zneužívať a druhý partner sa dostáva do stavu bezmocnosti a zraniteľnosti. Keď partner začne voči svojej bezmocnosti bojovať, vzniknú situácie plné napätia, agresivity a násilia,

- **vzory správania**- ak páchatel' pochádza z rodiny, kde bolo násilie denným prejavom, dané správanie akceptuje a stotožňuje sa s ním. Nakoľko má svoj výskyt všade, či už ide o média, spoločnosť, rodinu, je rýchlo a ľahko naučiteľné. Najrizikovejším ukazovateľom je výskyt násilia v rodine, od ktorej preberáme základné vzorce správania,
- **drogy**- páchatel' má tendencie posilňovať svoje sebavedomie a moc alkoholom, alebo inými drogami. Sú jedným zo spúšťačov agresívnej fantázie a správania. Minimalizujú zábrany a strach z fyzických a sociálnych následkov, slúžia ako forma alibi a výhovorky pre násilné správanie,
- **neurologické dôsledky**- mozgová príhoda, zranenie hlavy, epilepsia, demencia, môžu byť označované ako spúšťače násilného správania,
- **ochorenia psychického charakteru**- ľudia so psychickými poruchami strácajú kontrolu nad svojím správaním a mnohokrát reagujú impulzívne,
- **porucha osobnosti človeka**- medzi rizikových sú zaradované osoby s tzv. asociálnou poruchou osobnosti. Napádajú a ubližujú osobám aj mimo domáceho prostredia. Ide o osoby impulzívne, často podráždené, zvyčajne nemajú priateľov a sú v neustálom konflikte s rodinnými príslušníkmi,
- **tolerancia násilia spoločnosťou**- násilie má svoje pôsobenie už takmer všade, čo negatívne postihuje celú spoločnosť.

1.7.1 Charakteristika žien ako páchateliek domáceho násilia

Domáce násilie nemá určené hranice výskytu a prekračuje vzdelanostné, vekové a pracovné kategórie, rovnako ani pohlaví neurčuje, kto bude v úlohe obete, alebo násilníka. Muž alebo žena. Predstava o žene ako nežnej bytosti, v téme domáce násilie pôsobí skreslene. Aj žena vie byť násilná a svoju úlohu zastáva vo viacerých typoch domáceho násilia. Najčastejšie sú spájané so zlyhaním starostlivosti o dieťa, seniorov, handicapovaných. Podceňované by nemali byť ani v partnerskom násilí. Informácií o ženách, ako páchatel'kách domáceho násilia nie je veľa, čo potvrdzuje fakt, že muži môžu byť rovnako často obeťami násilia ako ženy, avšak získať o tom dôkazy je ťažké,

nakoľko muži daný problém nezverejňujú. Literatúra uvádza dve úrovne správania násilných žien (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **ako útočníčky v sebaobrane**- je výstižným rysom ženského domáceho násillia, ktoré zvyčajne nemá tendenciu sa stupňovať ako pri mužskom násillí,
- **ako útočníčky, ktorých sebeobrana vyústila do afektu**- po mnohoročnom týraní sú zúfalé a nevidia inú možnosť ako svoje trápenie ukončiť smrťou partnera.

Ženy ako páchatelia násillia sa dopúšťajú rozdielnych trestných činov ako muži, väčšinou za účelom obohatenia sa a podvodu. Špecifickou skupinou sú ženy, ktoré sa dopúšťajú ublíženia na zdraví a vo výnimočných prípadoch vraždy. Ich konanie je vo väčšine pod vplyvom afektu, alkoholu alebo ako dôsledok dlhodobého tyranizovania zo strany partnera (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

Niektorí odborníci zastávajú názor, že násillie žien je zo sebaobrany alebo reakcia na partnerovo násillie. Iní sú presvedčení, že násillie prameniace zo sebaobrany je minimálne a fyzické násillie medzi ženou a mužom je vyrovnané, tvrdia, že sa jedná o dynamický vzťah, kde žena je väčší agresor ako muž. Z daného názoru vyplýva, že je veľa párov, ktoré majú tendenciu správať sa vo vzťahu násillne, čím sa sťažuje charakteristika, kto vo vzťahu je páchatel' a kto obeť násillia. Rozdiely sú poukázane aj v typoch násillia, ich frekvencií a dôsledkov. Medzi mužom a ženou je štatistický rozdiel hlavne vo fyzickom, sexuálnom násillí, zastrášaní, k čomu inklinujú najmä muži u žien je to skôr verbálne napádanie. Ženy, ako páchatel'ky domáceho násillia, majú zvýšený predpoklad siahnuť po zbrani. V roku 2005 sa realizoval výskum zaoberajúci sa domácim násillím na mužoch, ktorý priniesol zistenie, že násillné ženy trpia vo vysokej miere žiarlivosťou, čo vedie k nadmiernej kontrole partnera, prejavy agresie sa vyskytujú aj na verejnosti, podliehajú nadmernému užívaniu alkoholu a drogových látok a najčastejšie používajú formy psychického nátlaku. Útoky žien nemožno podceňovať, aj keď je výrazná odlišnosť telesnej konštrukcie, dokážu partnerom spôsobiť škrabance, odreniny alebo zranenia zmyslových orgánov. Muži sú zasiahnutí aj po stránke duševnej, čo im spôsobuje rôzne psychické dôsledky a tie sú v mnohých prípadoch horšie ako tie telesné. Výsledky výskumov priniesli fakt, že muži po fyzickom

napadnutí sú otrasení, pociťujú hnev, hanbu, depresie, živia v sebe pocit pomsty a slabšie typy pociťujú bezmocnosť a strach. Ženy vedia zastať úlohu násilnej osoby, čo do určitej miery mení pohľad na domáce násilie, ktoré tradične popisuje ženu v úlohe obetí (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.7.2 Charakteristika mužov ako páchatel'ov domáceho násilia

„Všetky výskumy opakovane poukazujú na to, že v prípade domáceho násilia je muž typickou násilnou osobou a jeho partnerka je typickou osobou ohrozenou.“
(Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 70)

Domáceho násilia sa najčastejšie dopúšťajú muži, ktorí vyrastali v násilníckej rodine, v ktorej boli obeťou alebo svedkom; sú žiarliví, čo spúšťa ich agresívne správanie; sú zástancami tradičného rozdelenia úloh, v ktorom nadobúdajú presvedčenie, že žena má byť podriadená svojmu mužovi, že ju majú právo udrieť. Muži, ktorí majú predpoklad k násilníckym sklonom, vnímajú násilie ako riešenie problému; muži, ktorí trpia problémami v sexuálnej oblasti, kde je sex preferovaný ako akt dominancie a moci; muži s dvojitou tvárou, na jednej strane dokážu byť starostliví, pozorní a na strane druhej agresívni. Nedospelí muži, ktorí potrebujú celoživotnú prehnanú starostlivosť, čo v nich vyvoláva hnev a ten obracajú voči svojim rodinným príslušníkom a v neposlednom rade sú to muži, ktorí odmietajú nieť zodpovednosť za svoje činy. Keďže každá situácia násilia je rozdielna, každý prípad je rozdielny, každá násilná osoba je jedinečná, je potreba k problému pristupovať individuálne. Preto sa odborná literatúra uvádza určité typológie mužov ako páchatel'ov domáceho násilia (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **páchatel' ako kontrolór**- obeť násilia vníma ako svoj majetok, ktorý má nárok kontrolovať a násilnícke prejavy začínajú vtedy, keď cíti ohrozenie svojej moci a kontroly,
- **páchatel' ako obranca**- svoju moc a kontrolu cíti vtedy, keď obeť ohrozená násilím je na ňom citovo závislá, preto okoliu svojim správaním dokazuje

neschopnosť obeť, čím svoje správanie do určitej miery ospravedlňuje. Mieša nenávisť s láskou,

- **páchateľ ako overovač (validátor)**- potrebuje utvrdiť sám seba, jeho sebaúcta je podmienená uznaním druhých a obeť daného páchatel'a figuruje ako overenie svojej sebaúcty. Odchod obeť by pre páchatel'a znamenal zlyhanie vlastnej osoby,
- **páchateľ ako v zrkadle (inkorporátor)**- obeť vníma ako svoje druhé ja, rozšírenie seba samého. Pocity straty obeť v ňom vyvoláva strach zo straty samého seba a sebaúcty, čo ničí jeho ego a dostáva do pozície neistoty,
- **muži ako páchatelia násilia iba doma**- ide o mužov, ktorí agresívne správanie prejavia len v domácom prostredí, zapadajúci medzi typy označované ako bežné partnerské násilie,
- **muži ako páchatelia násilia aj mimo domáceho prostredia**- disponuje s ťažším násilím, môže podliehať alkoholu, drogám, vo svojich názoroch sú nekompromisní a agresívne správanie prejavujú aj na verejnosti.

Niektorí autori sa prikláňajú k typológií, ktorá rozlišuje tri skupiny mužov ako násilníkov. Prvý typ, je násilník, ktorý sa ako násilník správa len v domácom prostredí. Takýto typ má tlmenejšie prejavy agresivity, ktoré sú adresované len k svojmu partnerovi alebo deťom. Druhý typ je násilný muž vo všeobecnosti, čo znamená, že násilné prejavy sú aj na verejnosti, čo ich spája s kriminálnou minulosťou. Ide o slabšie osobnosti, ktoré môžu trpieť psychickou poruchou. Posledný tretí typ muža ako páchatel'a domáceho násilia je emocionálne nestály, ktorý výrazne trpí emocionálnou labilitou. Najviac sa dopúšťajú psychického a emocionálneho týrania čím si vybíjajú svoju nespokojnosť vo vzťahu na partnerke. Človek nemá možnosť ovplyvniť do akej rodiny sa narodí, ale zvoliť si partnerský vzťah má možnosť ovplyvniť. Sú určité vzorce správania, ktoré nám umožňujú rozpoznať či ide o toho správneho, alebo nesprávneho partnera (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

1.8 Pomoc obetiam domáceho násilia

Domáce násilie je zložitým javom, ktorý prešiel dlhým a komplikovaným vývojom. Disponuje niekoľkými podobami zo strany obeť aj páchatel'a, čím pripúšťa množstvo odporúčaní ako by sa malo pri domácom násilí postupovať. Realita domáceho násilia je omnoho horšia ako sa na prvý pohľad zdá, hlavne pre dotyčných jednotlivcov, ktorí majú len malú šancu problém vyriešiť sami. Potrebujú pomoc po stránke praktickej ako aj psychickej. Pomoc osobám ohrozeným domácim násilím má svoju postupnosť, termínovanosť a charakteristické druhy (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **krízová intervencia**- dôležitá v období odchodu od násilného partnera, kedy obeť prežíva zmätok a neistotu,
- **terapia a poradenstvo**- obeť pomáha v období rozhodovania, v motivácii zmeniť svoj budúci život a prevziať zaň zodpovednosť,
- **podporné aktivity**- ak je obeť pripravená svoj život zmeniť môže pomoc čerpať z poradenstva ako aj so svojpomocných podporných aktivít, ktoré jej umožnia vidieť správanie iných jedincov, ktorí sú tiež poznačení domácim násilím a ich spôsob vyrovnávania sa s danou situáciou.

Prvoradou pomocou obetiam domáceho násilia je zabezpečiť im bezpečnosť. Dôsledkom násilia sú obeť v neustálom strese, strachu o dlhodobu traumatizovanosť. Dané skutočnosti poukazujú na potrebu pomoci obetiam v oblasti (Hudecová, Gregorová a kol., 2009):

- **materiálnej**- výpomoc s finančnými prostriedkami, so starostlivosťou o deti ako aj zaistiť chránené bývanie pred páchatel'om domáceho násilia,
- **psychickej**- vo forme poradenstva, podľa individuálnej potreby krátkodobé alebo dlhodobé, odborné sedenia na podporu sebaúcty a sebadôvery,
- **právnej**- ako sociálno- právne poradenstvo, súvisiace s opatrovníctvom detí, so sociálnou podporou a pod.

Pracovníci, ktorí pracujú s obeťou domáceho násilia, využívajú komunikáciu ako jeden zo spôsobov pri riešení problému. Komunikáciu zameriavajú na témy, ktoré sú pre obeť podstatné. Počas komunikácie sa rešpektuje diskretnosť, úprimnosť,

otvorenosť, veľká miera porozumenie a aktívne počúvanie zo strany pracovníka, ktorý daný problém rieši. Počas riešenia problému domáceho násilia sú nápomocné viaceré štátne i neštátne organizácie a inštitúcie. Rozdeľujú sa na tri základné kategórie (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- tie, ktoré svoju pomoc orientujú primárne, ako neziskové organizácie, občianske združenia a pod.,
- tie, ktorých pôsobnosť je širšia a svoju činnosť neorientujú len na obeť domáceho násilia. Sem zaraďujeme súdnictvo, políciu, úrady sociálnych vecí a rodiny, pedagogicko- psychologické poradne a pod.,
- tie, ktoré sa priamo nezameriavajú na obeť, napr. cirkev, zdravotníctvo, školstvo.

„ Štát ako garant zabezpečenia ľudských práv, by mal prioritne riešiť ich závažné porušovanie aj vo vzťahu k domácomu násiliu, obetiam ktorého sú ženy.“ (Ševčík, Špatenková a kol., 2011, s. 161).

Na Slovensku neexistuje štátna inštitúcia, ktorá by bola založená za účelom pomoci obetiam domáceho násilia, takúto úlohu plnia mimovládne organizácie. Medzi inštitúcie, ktoré by mali predpoklad spádať do štátnej pomoci je polícia, pedagogicko-psychologické poradne, odbory sociálnych vecí, školy a samosprávy. Svoje dôležité miesto v oblasti pomoci zohráva aj spoločnosť, ktorá by mala disponovať nulovou toleranciou násilia (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Na Slovensku sa mimovládne organizácie s daným zameraním začali rozrastať koncom 90. rokov. Zo začiatku sa sústredili na násilie páchané na ženách ako aj na rodinné a intímne vzťahy, ale postupom času sa orientácia rozšírila aj na verejné násilie. Medzi najznámejšie mimovládne organizácie patria **Pro Família**, ktorá sa orientuje na pomoc obetiam ako aj na legislatívne a právne poradenstvo, venuje sa publikačnej a výskumnej činnosti, **Aliancia žien na Slovensku** svoju pomoc orientuje na ženskú problematiku, venuje sa dokumentom upravujúcim ľudské práva žien, mediálnej činnosti poukázaním na problematiku násilia v domácnostiach a spolupracuje so zahraničnými organizáciami, **Fenestra** obetiam násilia poskytuje sociálno- právne poradenstvo, terapiu deťom klientiek, advokátske zastupovanie a zabezpečuje dočasné

ubytovanie obetiam, **Únia centier prevencie a pomoci** obetiam napomáha vrátiť sa do vlasti z dôvodu obchodovania a venuje sa aj prevencii v tejto oblasti, **Pomoc obetiam násilia** sa angažuje v oblasti obchodovania so ženami, **Občianske združenie Avelana** pracuje ako sociálno- právna poradňa pre ženy a matky a je prvou organizáciou, ktorá sa orientuje na pomoc imigrantkám. Svoju dôležitosť v oblasti pomoci obetiam domáceho násilia zohráva aj mediálna kampaň ktorá zhromažďuje a ďalej šíri danú problematiku. Cieľom médií je vyvolať frontálnu diskusiu a tým donútiť spoločnosť k zmene postoja a chápania pojmu násilie. Tejto oblasti sa ako prvé venovali Organizácia spojených národov a rada Európy. Za pomoci mediálnej kampane sa v oblasti domáceho násilia zvyšuje rešpekt verejnosti, médií ako aj odborných oblastí. Primárnej a sekundárnej pomoci obetiam domáceho násilia sa venujú aj vzdelávacie a prednáškové aktivity mimovládnych organizácií, ktoré sú zamerané na profesionálov v oblasti médií, školstva a súdnictva (Bútorová, Filadelfiová, 2005).

Pracovníci centra poradensko- psychologických služieb prvotne pracujú na odbúrání neistoty, pocitov viny, strachu a pochybností u obetí domáceho násilia. Napomáhajú obeti zorientovať sa vo svojej situácii. Ak ide o prípad kde je v ohrození zdravie a život obeť rozšíria svoju pomoc o ďalšie inštitúcie. Postup riešenia domáceho násilia je individuálny. Základom je nadviazanie kontaktu s obeťou prostredníctvom individuálnych terapeutických sedení, ktorých cieľom je diagnostikovať stav obeť, pomôcť zbaviť sa negatívnych stavov ako aj posilniť jej sebavedomie. Na problematiku pomoci deťom ohrozených domácim násilím sa orientuje *Odbor sociálnych vecí a rodiny*. V rámci objasnenia a vyriešenia situácie sa realizujú terénne vyšetovania a spolupracuje sa s rodinou, so školou, s pediatrom dieťaťa ako obeť domáceho násilia. Rodina, ktorá je sledovaná odbornými pracovníkmi z dôvodu páchania násilia na dieťaťu je v odbore evidovaná do dovŕšenia osemnásteho roku života dieťaťa. Ak dochádza k pretrvávaniu, prípadne zintenzívneniu násilia na dieťati, má právo dieťa z rodiny vyňať a rozhodnúť o jeho umiestnení do náhradnej rodiny, poprípade do ústavnej starostlivosti. Pracovníci jednotlivých centier vyhľadávajú informácie na základe spolupráce s inými inštitúciami. Ak ide o prípad, kedy bolo narušené zdravie, v dôsledku domáceho násilia, spolupracuje sa s políciou, lekárom, psychológom,

psychiatrom, psychoterapeutom a sociálnym pracovníkom (Bodnárová, Filadelfiová, 2002).

Medzi dôležitú inštitúciu, ktorá je nápomocná obetiam domáceho násillia je polícia. Svojím pôsobením prispieva k spolupráci a informovanosti, k rýchlemu a efektívnemu riešeniu krízovej situácii v rodine. Poskytuje ochranu osobám ohrozeným domácim násillím, za účelom odstránenia prekážok, ktoré znemožňujú obetiam využiť pomoc ostatných inštitúcií. Domáce násillie podľa svojej povahy a závažnosti môže mať svoje pokračovanie až do súdnej oblasti. Spolupráca so súdmi je vyhľadávaná v prípade, keď je ohrozený život, zdravie a ľudská dôstojnosť obeť, v prípade rozhodovania starostlivosti a výchovy neplnoletého dieťaťa ako aj v prípade úpravy styku násillného rodiča s dieťaťom. Súd spolupracuje aj s právnym zástupcom obeť pri riešení majetkových vzťahov medzi obeťou a páchatelom násillia. Svoju dôležitú úlohu pomoci obetiam domáceho násillia v českej republike zastupujú intervenčné centrá. Ich cieľom je pomôcť obetiam násillia počas riešenia ich kritickej situácie a vrátiť život do bežných kolají. Poskytujú im sociálno- právnu a psychologickú pomoc, prostredníctvom odborného poradenstva a zdravotnú pomoc. Intervenčné centrá poskytujú služby (Ševčík, Špatenková a kol., 2011):

- **terénne**- daná forma pomoci je určená najmä handicapovaným osobám, zdravotne alebo vekovo, v poskytnutí pomoci sa prispôsobuje miestu, ktoré si osoba ako obeť domáceho násillia určí,
- **ambulantné**- priamo v intervenčnom centre,
- **pobytové**- sprostredkovanie pomoci pri zaistení ubytovania a stravy svojpomocne aj za spolupráce iných inštitúcií.

Služby poskytované intervenčnými centrami sú založené na dobrovoľnosti a obeť sa sama rozhodne, či danú pomoc príma. Sú orientované na tzv. nízko prahových klientov, ide o osoby, ktoré sa cítia byť ohrozené domácim násillím a pomoc nevyhľadali, alebo vyhľadali pomoc u polície a tá ich odkázala na intervenčné centru a na klientov záchrancov, ktorí intervenčné centrá navštívia za účelom informovanosti ako môžu osobe ohrozenej domácim násillím pomôcť. Ak sa osoba ohrozená násillím

rozhodne svoju situáciu riešiť samostatne, pracovníci centier rozhodnutie akceptujú (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Výskyt násilia narúša postavenie mužov a žien v spoločnosti, preto je nevyhnutné venovať danému problému pozornosť a vnímať ho ako prekážku v rozvoji demokracie. Názory verejnosti sú ešte aj v dnešnej dobe ovplyvnené rozličnými mýtami a v oblasti ochrany obetí domáceho násilia sú ešte veľké nedostatky a prázdne miesta (Bútorová, Filadelfiová, 2005).

2 EMPIRICKÝ PRIESKUM

Na celom svete sa každý deň a každú minútu odohráva domáce násilie, či už vo vyspelejšej civilizácii alebo v primitívnych kultúrach. Obet', pre ktorú by mal domov, ktorým je niekoľkokoposchodová vila, dvojizbový byt alebo slamená chatrč znamenať útočisko a prístav bezpečia je denne vystavovaná pocitom strachu. Preto má táto nekončiaca celosvetovo riešená problematika domáceho násilia mnoho aspektov a výrazne ovplyvňuje psychiku ako aj celý zvyšok života obete, ako aj život jej blízkej rodiny bez ohľadu na kultúrne determinanty.

2.1 Cieľ prieskumu

Cieľom nášho dotazníkového prieskumu je analyzovať problematiku domáceho násilia ako aj jej úroveň na konkrétnej vzorke oslovených respondentov a následne priblížiť a pochopiť samotné vnútorné prežívanie obete. Analýze predchádzalo štúdium odbornej literatúry a následne bol zrealizovaný prieskum v zariadeniach núdzového bývania v Žiline a Rajci, ktoré poskytujú starostlivosť a ochranu týraným matkám a ich deťom. Odpoveďami získanými za pomoci dotazníka sme nadobudli reálnu predstavu o dôsledkoch, ktoré násilie po sebe zanecháva. Stretli sme sa nie len s fyzickými následkami, ale najmä s psychickými dôsledkami, ktoré môžu byť natoľko vážne, že si vyžadujú farmakologickú liečbu alebo odbornú pomoc.

2.2 Pracovné hypotézy

Na základe poznatkov zo štúdie odbornej literatúry a následného zostavovania dotazníka sme si stanovili nasledujúce hypotézy:

H1: Predpokladáme, že najčastejšou príčinou domáceho násilia je nezvládnutie stresových podnetov.

H2: Predpokladáme, že obe domáceho násilia prvotnú pomoc vyhľadajú u svojej najbližšej rodiny.

H3: Predpokladáme, že násilnicke prejavy sa objavujú už v prvotnej fáze vzťahu.

H4: Predpokladáme, že obe domáceho násilia dlhodobo zotrávajú vo vzťahu s násilnou osobou nakoľko nemajú dostatočné finančné zázemie.

2.3 Charakteristika prieskumu

Prieskumná vzorka

V mesiaci október sme oslovili 60 anonymných matiek s deťmi, ktoré sa v dôsledku ťažkých životných okolností ocitli v zariadení núdzového bývania, v meste Žilina- Lúč a v meste Rajec- Áno pre život. Z dotazníkov nám respondentky nevrátili 5 kusov a 3 chybné alebo neúplne vypísané, z čoho vyplýva N=52, návratnosť bola 86,7%. Za cieľový subjekt nášho prieskumu sme považovali matky s deťmi, ktoré boli obeťami a svedkami domáceho násilia, preto sme prieskum realizovali v uvedených núdzových zariadeniach, ktoré sú špecializované pre dané prípady.

Prieskumná metodika

Poznatky, ktoré sú obsiahnuté v teoretickej časti tvorili základ k realizácii prieskumu, v ktorom sme použili empirickú metódu- dotazník, ktorý zostavila autorka diplomovej práce. Dotazník je zostavený z dvoch častí. Prvú časť tvoria tri otázky identifikačného charakteru, ktoré zisťujú súčasný vek, rodinný stav a počet detí, ktoré boli rovnako ako matka obeťami alebo boli svedkami domáceho násilia (Na základe rozhovoru s jednou z pracovníčok, konkrétne v zariadení Lúč, sme zistili, že jedna z respondentiek porodila dieťa až po nast'ahovaní sa do núdzového bývania. Z toho usudzujeme, že jedno dieťa z nášho prieskumu nebolo nijako zainteresované do priameho diania domáceho násilia.).

S cieľom overenia hypotéz sme v druhej časti dotazníka sformulovali pätnásť uzavretých otázok. Deväť z nich respondentom ponúka možnosť vypísania vlastnej odpovede, v prípade, že z ponúkaných možností im žiadna nevyhovuje. Odpovede typu áno alebo nie, sú zahrnuté v štyroch otázkach.

V hlavnej časti dotazníka sme získali reálnu predstavu o problematike domáceho násillia zhrnutím odpovedí na otázky, kto zastáva úlohu násilnej osoby v konkrétnej domácnosti, kto najčastejšie figuruje ako obeť, čo býva spúšťáčom násilného správania, kde obeť domáceho násillia hľadali pomoc a či daná pomoc bola efektívna a pod.

Výsledky prieskumu sme spracovali pomocou matematicko-štatistickej metódy (percentuálne výpočty, tabuľky a grafické znázornenia). V rámci kvantitatívneho vyhodnotenia sme v závere použili logické metódy- analýzu a syntézu. Uvedená diplomová práca obsahuje aj prvky kvalitatívneho prieskumu (rozhovor, ktorý prirodzene nastal po administrácii dotazníka alebo rozhovor s pracovníčkami zariadenia).

Časová organizácia prieskumu

V priebehu mesiaca október autorka diplomovej práce administrovala 60 dotazníkov v zariadeniach núdzového bývania Lúč a Áno pre život. Pri administrácii boli prítomné i zamestnankyne uvedených zariadení. Z celkového počtu N=60 nám 5 respondentiek odmietlo dotazník vyplniť a v 3 dotazníkoch sme pri vyhodnotení objavili nevyplnené otázky a na základe tohto faktu sme ich museli kompletne vyradiť z výskumného súboru.

2.4 Vyhodnotenie a interpretácia výsledkov prieskumu

Vyhodnotenie identifikačnej časti dotazníka

Prieskum sme realizovali v priebehu mesiaca október v Domove sociálnych služieb, zariadenie podporovaného bývania a zariadenie núdzového bývania Lúč v Žiline (matky aj s deťmi) a Domove Gianni Beretty Molla- Áno pre život v Rajci (matky s deťmi, osamele tehotné ženy a pod.)

Počas prieskumu sme rozdali 60 dotazníkov a z daného počtu sa vrátilo 52 vyplnených dotazníkov. Ich návratnosť bola 86,7%. Z výskumnej vzorky (N=52) oslovených žien- matiek bolo vo veku do 20 rokov 19,2%, od 20 do 35 rokov 44,2%

a nad 35 36,6%. Vydaté respondentky tvorili 46,2%, rozvedené 48,1% a slobodné 5,7% (za vydaté respondentky sme považovali aj ženy v rozvodovom konaní, samostatne analyzované ich následne máme vo vyhodnotení hlavnej časti dotazníka). Celkový počet detí ovplyvnených násilným správaním v rodinách v dvoch uvedených zariadeniach je 32. Priemerný vek detí prechodne žijúcich s matkami v zariadeniach núdzového bývania je 8 rokov.

Vyhodnotenie hlavnej časti dotazníka po konkrétnych otázkach

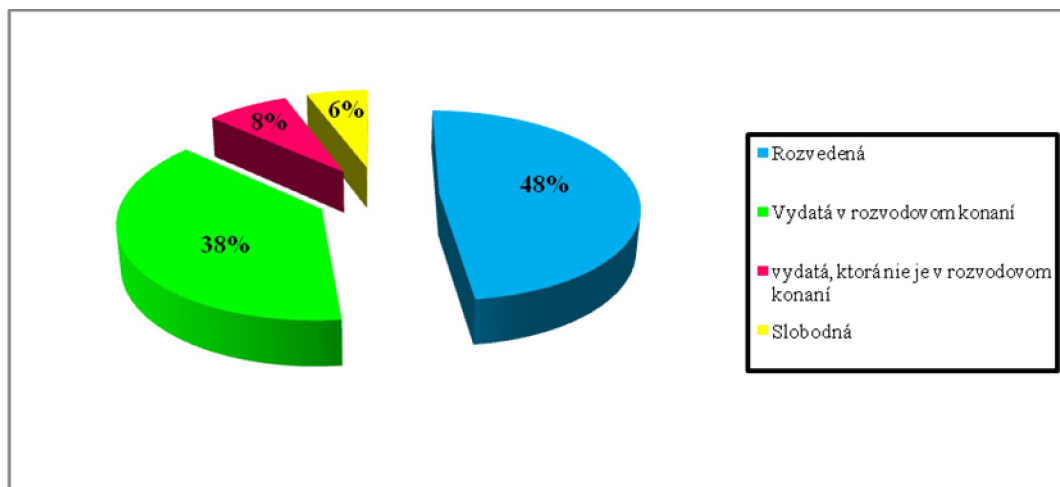
Otázka č. 1: **Aký je váš sociálny status?**

Tabuľka 1: Rodinný stav

Stav	CELKOM	
	N	N v %
Rozvedená	25	48,1
Vydatá v rozvodovom konaní	20	38,5
vydatá, ktorá nie je v rozvodovom konaní	4	7,7
Slobodná	3	5,7
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 1: Rodinný stav

Zdroj: Autor diplomovej práce

Danú otázku sme v dotazníku umiestnili ako prvú v hlavnej časti, nakoľko ju považujeme za významnú pri posúdení psychického odpútania sa obete od násilníka. 100% rozvedených respondentiek v otvorenej diskusii po administrácii dotazníka uviedlo, že by sa k násilníkovi nevrátilo a považujú ho za tyrana. Vydaté ženy a ženy v rozvodovom konaní aj napriek viditeľným fyzickým následkom týrania hľadajú pre svojich partnerov ospravedlnenie alebo vidia chybu v sebe, avšak zarážajúce je, že 7,7% respondentiek o rozvode v danom období neuvažovali.

Otázka č. 2: Ak ste odpovedali na predchádzajúcu otázku možnosťou a.) alebo c.), považujete za najzávažnejšiu príčinu Vášho rozvodu násilie?

Tabuľka 2: Najzávažnejšia príčina rozvodu

Najzávažnejšia príčina rozvodu násilie	CELKOM	
	N	N v %
Áno	42	93,3
Nie	3	6,7
CELKOM	45	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

V danej otázke sme zisťovali, či respondentky považujú za hlavnú príčinu rozvodu násilie a nie inú patologickú predispozíciu partnera, ktoré uvádzajú štatistiky ako napríklad gamblerstvo, patologické klamárstvo, alkoholizmus, nevera a pod. Na túto otázku mali odpovedať iba respondentky, ktoré na predchádzajúcu otázku odpovedali možnosťou a.) alebo c.) (rozvedená alebo v rozvodovom konaní) vid' Tabuľka 1. Výskumnú vzorku pri Otázke č. 2 tvorí 45 respondentiek, nakoľko 3 ženy/matky z celkového počtu respondentiek (5,7%) sú slobodné a 4 (7,7%) ženy/matky sa odmietajú zatiaľ rozviesť (pretrvávajúca naviazanosť na partnera).

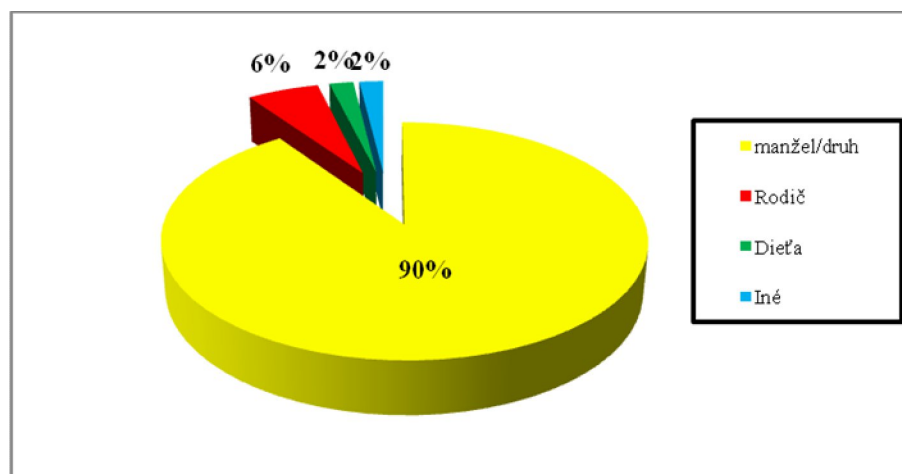
Otázka č. 3: Kto bol v úlohe násilnej osoby vo vašej domácnosti?

Tabuľka č. 3 Násilná osoba

Násilná osoba	CELKOM	
	N	N v %
manžel/druh	47	90,4
Rodič	3	5,8
Dieťa	1	1,9
Iné	1	1,9
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 2: Násilná osoba

Zdroj: Autor diplomovej práce

Zaujímavosťou tejto otázky bolo, že možnosť iné využila jedna respondentka, ktorá označila za násilníkov partnerových rodičov. Tri respondentky uviedli, že boli týrané vlastným rodičom/vlastnými rodičmi, s ktorým/i zdieľali jednu domácnosť a jedna respondentka uviedla, že so svojím dieťaťom bola týraná vlastným synom z prvého manželstva, ktorý prepadol závislosti na omamných látkach. Danou otázkou sa nám potvrdil štatistický ukazovateľ, že najčastejšie je v úlohe násilnej osoby manžel/druh (v našom prieskume 90,4%).

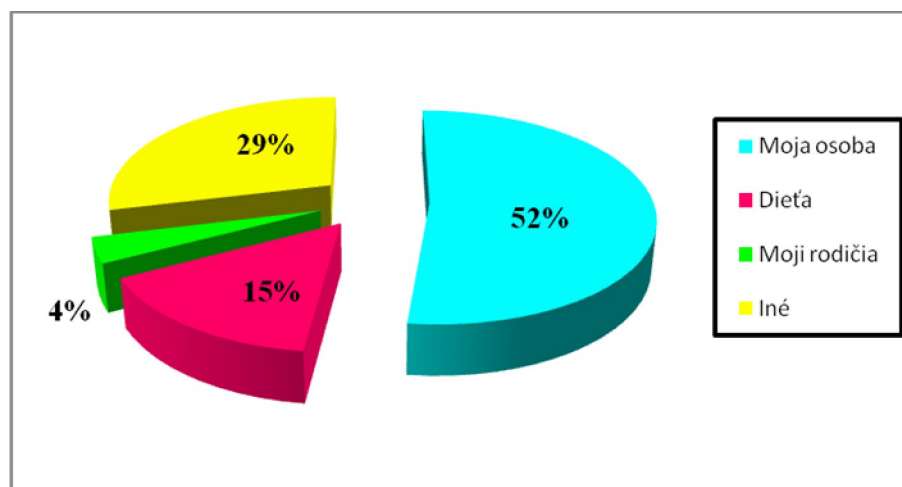
Otázka č. 4: Kto bol najčastejšie obeťou domáceho násilia?

Tabuľka č. 4: Obeť domáceho násilia

Obeť násilia	CELKOM	
	N	N v %
Moja osoba	27	52
Dieťa	8	15,4
Moji rodičia	2	3,8
Iné	15	28,8
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 3: Obeť domáceho násilia

Zdroj: Autor diplomovej práce

Z teoretických poznatkov vyplýva, že najčastejšie sú obeťami domáceho násillia matky a ich deti, čo sa v našom prieskume (možnosť iné) potvrdilo 13 respondentiek a v dvoch prípadoch išlo o generačný problém, pretože manžel/druh netýral iba manželku/družku a deti, ale aj jej rodičov. Samozrejme sa potvrdilo nespočetné množstvo štatistik, ktoré uvádzajú, že obeťami domáceho násillia sú ženy, v našom prieskume až 52% a až 15,4% obetí tvorili deti, u ktorých je či už psychické alebo fyzické týranie veľmi závažným problémom, nakoľko môže viesť k deprivácii a otupeniu v emocionálnej oblasti a tieto deti majú väčšiu predispozíciu k asociálnemu správaniu.

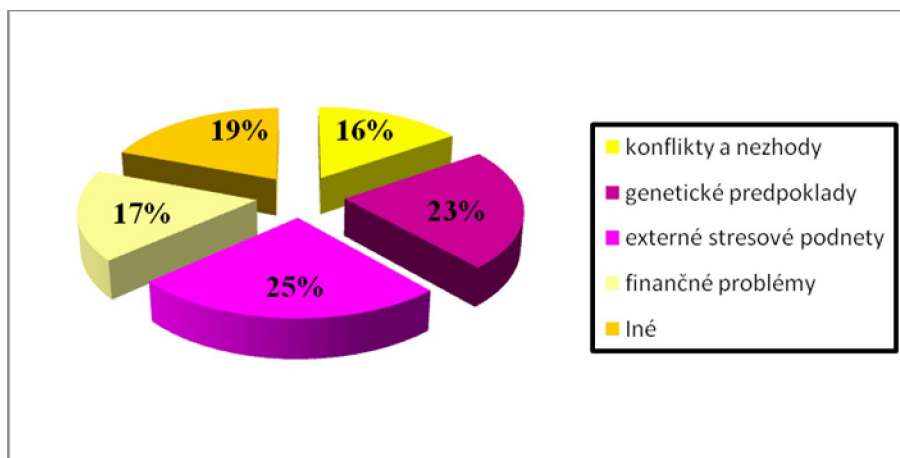
Otázka č. 5: **Čo považujete za hlavnú príčinu domáceho násillia u Vás?**

Tabuľka č. 5: Príčiny domáceho násillia

Príčiny násillia	CELKOM	
	N	N v %
konflikty a nezhody	8	15,4
genetické predpoklady	12	23,1
externé stresové podnety	13	25
finančné problémy	9	17,3
Iné	10	19,2
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 4: Príčiny domáceho násilia

Zdroj: Autor diplomovej práce

Ani jednu z ponúkaných variant si nevybralo až 19,2% respondentiek a rozpísali nasledujúce príčiny: alkoholizmus (4), žiarlivosť (3) a gamblerstvo (3). V otázke sme zistili, že najčastejším spúšťačom domáceho násilia sú externé stresové podnety (25%), čo možno pripísať dnešnej uponáhľanej dobe, pohnutej morálke a rozdielom vo výchove. Konkrétny prehľad všetkých uvedených možností ponúka graf č. 5.

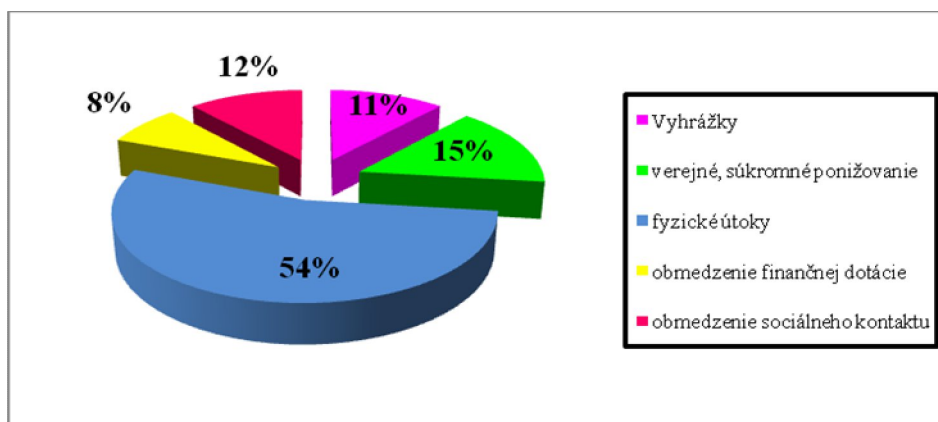
Otázka č. 6: Aká bola najčastejšia forma násilia u Vás?

Tabuľka č. 6: Formy domáceho násilia

formy násilia	CELKOM	
	N	N v %
Vyhrážky	6	11,5
verejné, súkromné ponižovanie	8	15,4
fyzické útoky	28	53,8
obmedzenie finančnej dotácie	4	7,7
Obmedzenie sociálneho kontaktu	6	11,6
Iné	0	0
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 5: Formy domáceho násilia

Zdroj: Autor diplomovej práce

V teoretickej časti diplomovej práce sa venujeme formám násilia, konkrétne v kapitole 1.6.4. Pri štúdiu literatúry na ukotvenie teoretickej časti nám vychádzala ako najčastejšia forma násilia fyzické týranie. V našom prieskume sa tieto štúdie potvrdili. Až 53,8% respondentiek uviedlo ako najčastejšiu formu násilia páchaného v ich domácnosti fyzické ubližovanie a silovú nadvládu. Respondentky počas rozhovoru po administrácii nechceli konkretizovať o aký druh fyzického násilia išlo. Vychádzame len z predpokladu, že sa mohlo jednať o údery, kopance, facky a pod. I keď obe utrpeli najmä fyzickú ujmu, často krát na nich zanechala psychické následky, s ktorými sa budú musieť vyrovnávať, či už svojpomocne alebo s pomocou odborníka.

Málokedy sa však v odbornej literatúre uvádza, že aj samotný násilník by mal vyhľadať odbornú pomoc, nakoľko mnoho krát násilné správanie pramení z psychickej nestability, komplexu menejcennosti, v horšom prípade vychádza z psychopatickej osobnosti, ktorá vedie k afektívnej poruche správania.

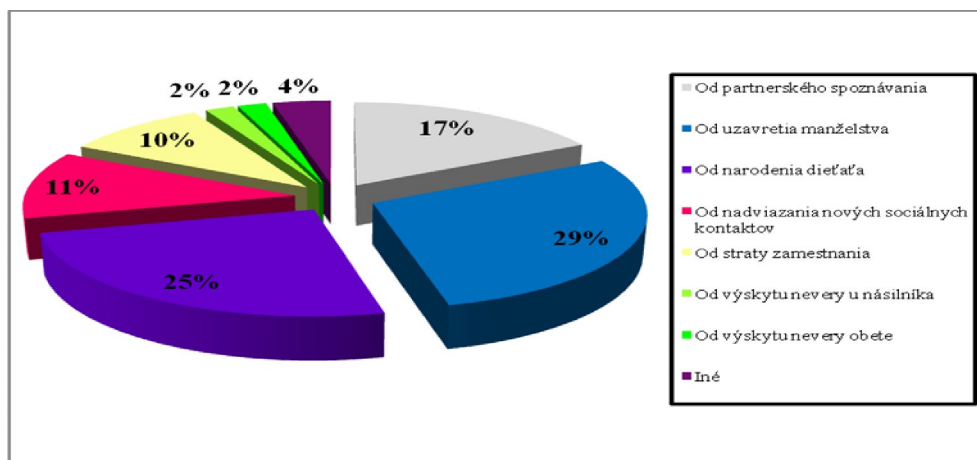
Otázka č. 7: **Kedy začalo násilné správanie?**

Tabuľka č. 7 : Začiatok násilného správania

Počiatok násilného správania	CELKOM	
	N	N v %
Od partnerského spoznávania	9	17,3
Od uzavretia manželstva	15	28,6
Od narodenia dieťaťa	13	25
Od nadviazania nových sociálnych kontaktov	6	11,5
Od straty zamestnania	5	9,7
Od výskytu nevery u násilníka	1	2
Od výskytu nevery obeť	1	2
Iné	2	3,9
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 6: Začiatok násilného správania

Zdroj: Autor diplomovej práce

Aj keď sú prvotné náznaky násilia už v období partnerského spoznávania sa (17,3%) vo väčšine prípadov dochádza k násilnému správaniu až po uzavretí manželstva (28,6%). Druhým výrazným ukazovateľom vo vzťahu je zmena, ktorá súvisí s narodením dieťaťa. V niektorých vzťahoch (25%) je to považované za stresové obdobie, s ktorým sa vyrovnáva každý z partnerov po svojom, mnoho krát sa partneri navzájom odcudzujú a vyústením celej situácie môže byť agresívne správanie. Nie je ojedinelé, že muž prestáva byť stredobodom ženinho záujmu a dochádza ku žiarlivosti, tento model je ešte častejší, ak má žena dieťa z predchádzajúceho vzťahu/manželstva. Dve respondentky pri možnosti iné uviedli generačné rozdiely, nakoľko v prvom prípade do výchovy spoločného dieťaťa zasahovali aj starí rodičia, s ktorými rodina žila v jednej domácnosti, v druhom prípade problémy nastali po nastáňovaní rodiny do viacgeneračnej domácnosti.

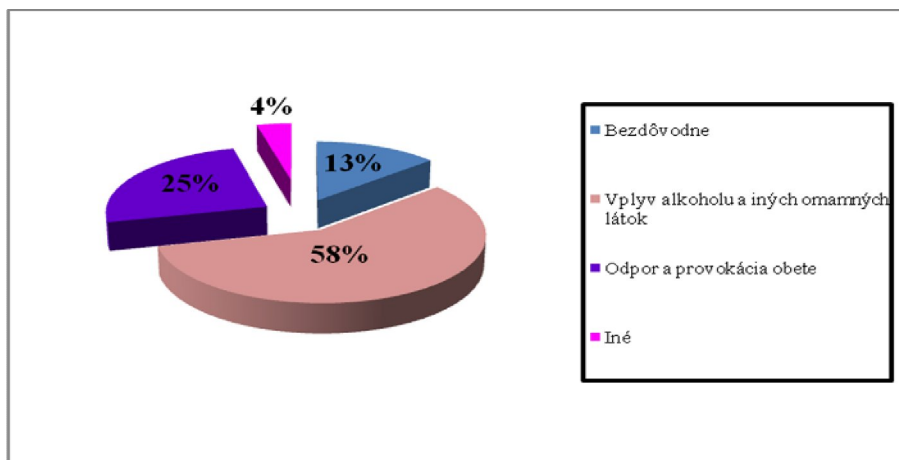
Otázka č. 8: **Čo bolo hlavným spúšťáčom násilného správania?**

Tabuľka č. 8: Spúšťáč násilného správania

Hlavný spúšťáč násilného správania	CELKOM	
	N	N v %
Bez dôvodu	7	13,5
Vplyv alkoholu a iných omamných látok	30	57,7
Odpor a provokácia obete	13	25
Iné	2	3,8
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 7: Spúšťač násilného správania

Zdroj: Autor diplomovej práce

Alkoholizmus ako sociálnopatologický problém sťahuje so sebou čoraz mladšiu generáciu, u ktorej iniciuje nevhodné formy správania, medzi ktoré zaraďujeme aj agresívne správanie. Náš prieskum daný fakt potvrdzuje, nakoľko v ňom vyšlo, že v 57,7% prípadov je spúšťačom agresivity alkohol alebo iné psychotropné látky. Zaujímavé je, že v možnosti iné jedna z respondentiek uviedla ako hlavný spúšťač násilia vplyv kamarátov na manžela, konkrétne vo forme nevhodného a nepravdivého ohovárania a osočovania manželky (respondentky), za čo by mala byť spravodlivo potrestaná. Druhá respondentka uviedla, že sa stala objektom na vybitie si zlosti manžela, ktorý nezvláda psychický nápor (napätá situácia, nečakaný i banálny problém).

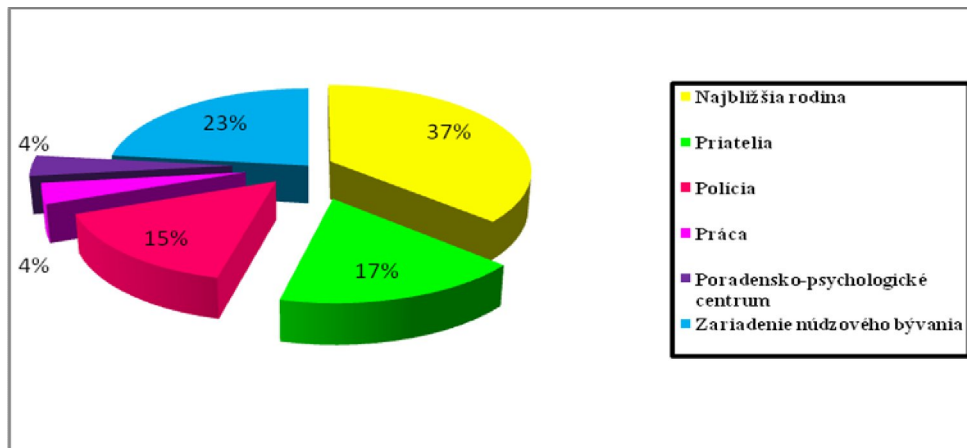
Otázka č. 9: U koho ste hľadali prvotnú pomoc?

Tabuľka č. 9: Prvotná pomoc

Prvotná pomoc	CELKOM	
	N	N v %
Najbližšia rodina	19	36,5
Priatelia	9	17,5
Polícia	8	15,4
Práca	2	3,8
Poradensko-psychologické centrum	2	3,8
Zariadenie núdzového bývania	12	23
Iné	0	0
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 8: Prvotná pomoc

Zdroj: Autor diplomovej práce

Byť obeťou domáceho násillia je jedno z najstresujúcejších období života. Vo fáze pripustenia si, že obeť je skutočne obeťou domáceho násillia, začína prvý krát vyhľadávať pomoc a hovoriť o probléme otvorene, bez neustáleho ospravedlňovania násillníka. Z uvedenej tabuľky vyplýva, že obeť sa prvotne obrátili na najbližšiu rodinu

(36,5%) a ako druhé v poradí sú zariadenia núdzového bývania. Z tohto poznatku môžeme usúdiť, že keď obeť otvorí oči je už zároveň rozhodnutá opustiť spoločnú domácnosť zdieľanú doposiaľ s tyranom. Samozrejme, že respondentky vyhľadali pomoc aj u priateľov, polície a v poradenských centrách, konkrétne hodnoty sú uvedené v Tabuľke č. 9.

Otázka č. 10: Považujete prvotnú poskytnutú pomoc za efektívnu?

Tabuľka č. 10: Efektivita poskytnutej pomoci

efektivita pomoci	CELKOM	
	N	N v %
Áno	32	61,5
Nie	20	38,5
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Výsledky nášho prieskumu potvrdzujú, že respondentky boli na 61,5% s poskytnutou pomocou spokojné a považujú ju za efektívnu. Boli aj respondentky, ktoré uviedli, že nádeje, ktoré vkladali do rodiny, priateľov, polície neboli naplnené, pomoc nebola efektívna a boli nútené hľadať podporu inde, pri čom im pomohli až špecializované zariadenia.

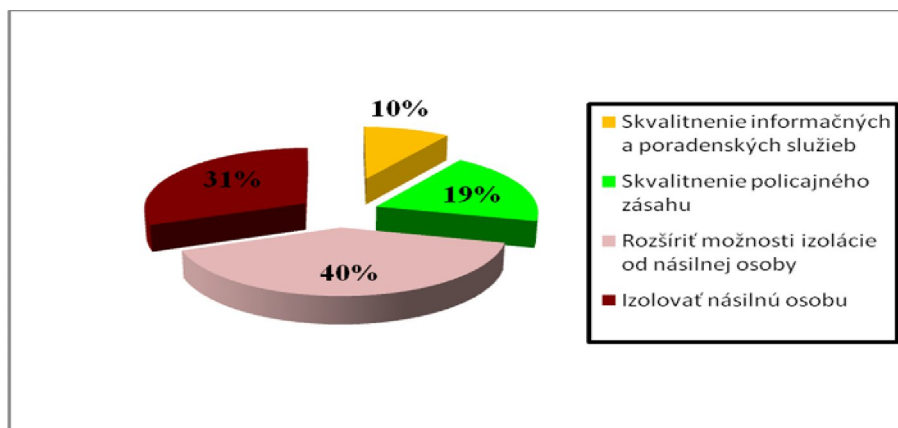
Otázka č. 11: Aká je Vaša predstava o efektívnej pomoci v danej situácii?

Tabuľka č. 11: Predstava o pomoci

Predstava o efektívnej pomoci	CELKOM	
	N	N v %
Skvalitnenie informačných a poradenských služieb	5	9,6
Skvalitnenie policajného zásahu	10	19,2
Rozšíriť možnosti izolácie od násilnej osoby	21	40,4
Izolovať násilnú osobu	16	30,8
Iné	0	0
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 9: Predstava o pomoci

Zdroj: Autor diplomovej práce

Danou otázkou sme zisťovali názor respondentiek, ktoré už zažili negatívnu skúsenosť, ako by zefektívnilu pomoc sebe aj ďalším potenciálnym obeť domáceho násilia. Jadro problému spočíva v nízkej možnosti izolácie obeť od násilnej osoby (40,4%) ako aj v možnosti izolovať násilníka z domácnosti (30,8%). Respondentky považovali za jeden z aspektov problému nedostatočnú legislatívnu ochranu obeť, pretože nemohli získať napr. policajnú sledovanie, chránené bývanie vo svojom

domove, policajné stíhanie násilníka a pod.

Otázka č. 12: **Boli ste obeťou domáceho násillia dlhodobo?**

Tabuľka č. 12: Dlhodobo znášané násillie

Dlhodobo znášané násillie	CELKOM	
	N	N v %
Áno	37	71,2
Nie	15	28,8
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Individualita osobnosti sa prejavuje aj v dĺžke trvania tolerancie násillného správania. Tento fakt sa potvrdil aj v našom prieskume, pretože až 71,2% respondentiek trpelo v násillnom vzťahu dlhodobo z rôznych dôvodov, ktoré podrobnejšie rozoberáme v nasledujúcej tabuľke.

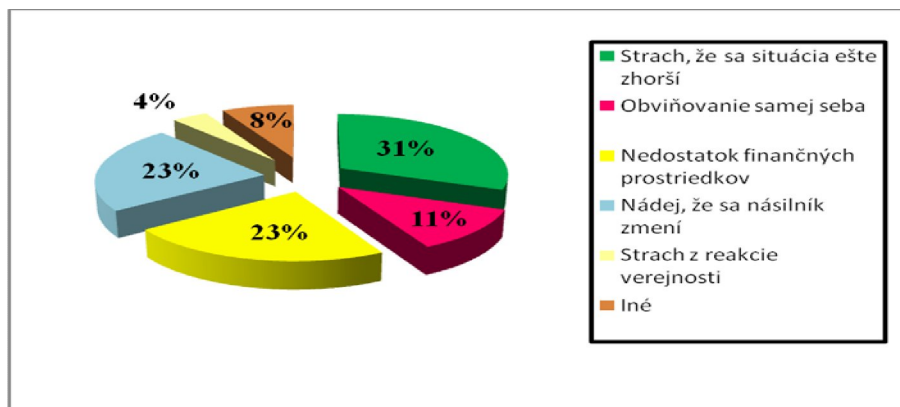
Otázka č. 13: **Ak ste odpovedali na predchádzajúcu otázku kladne, čo Vás viedlo tomu, že ste dlhodobo trpeli, nevyhľadali pomoc a nechali sa týrať?**

Tabuľka č. 13: Dôvod zotrvania vo vzťahu s násillníkom

Dôvod zotrvania vo vzťahu s násillníkom	CELKOM	
	N	N v %
Strach, že sa situácia ešte zhorší	16	30,8
Obviňovanie samej seba	6	11,5
Nedostatok finančných prostriedkov	12	23,1
Nádej, že sa násillník zmení	12	23,1
Strach z reakcie verejnosti	2	3,8
Iné	4	7,7
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Graf 10: Dôvod zotrvania vo vzťahu s násilníkom

Zdroj: Autor diplomovej práce

Najčastejšou príčinou tolerovania násilia bol strach, že po priznaní pravdy o spolužití sa bude násilie stupňovať a násilná osoba bude prenasledovať nie len obeť, ale aj jej najbližšie okolie (30,8%). Ďalšími, nie zanedbateľnými ukazovateľmi sú aj strach z neistej budúcnosti, ktorá sa týka finančných prostriedkov (23,1%), nakoľko v dnešnej dobe sa ťažko užíva aj bezdetná žena, čo pridáva na fakte, že žena ako matka pociťuje prirodzenú obavu nie len o seba, ale v prvom rade o svoje deti. Druhým dôležitým ukazovateľom je mylná viera v to, že sa násilník zmení (23,1%).

Otázka č. 14: **Je podľa Vás téma domáceho násilia venovaná dostatočná pozornosť??**

Tabuľka č. 14: Informovanosť o domácom násilí

informovanosť o domácom násilí	CELKOM	
	N	N v %
áno, je dostatočná	24	46,5
nie, domáce násilie je tabu	28	53,5
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Na našej výskumnej vzorke je pomerne rovnomerne rozložený subjektívny názor obetí na pozornosť venovanú problematike násilia, pri čom 53,5% respondentiek uvádza, že domáce násilie je aj napriek modernej dobre stále tabuizované alebo banalizované. 46,5% respondentiek priznáva, že aj napriek dostatku informácii násilie trpeli.

Otázka č. 15: Aké obdobie u Vás nastalo po odchode od násilnej osoby?

Tabuľka č. 15: Obdobie po odchode od násilníka

obdobie po odchode od násilníka	CELKOM	
	N	N v %
Pozitívne	32	61,5
Negatívne	20	38,5
CELKOM	52	100

Zdroj: Autor diplomovej práce

Obdobie po odchode z násilného prostredia predstavuje psychické, emocionálne a rovnako aj fyzické odpútanie sa, ktoré je ovplyvnené individualitou každého jedinca. V našom prieskume 61,5% respondentiek pociťuje psychickú a emocionálnu úľavu ako aj zlepšenie celkového zdravotného stavu. 38,5% žien/matiiek, ktoré nemajú definitívne vyriešenú svoju situáciu prenasledujú pocity úzkosti, neistota, obavy, ktoré sa odzrkadľujú aj v ich zdravotnom stave a v zvládaní každodenných situácii, ktoré sú pre ne náročnejšie ako pre bežného človeka.

2.5 Interpretácia výsledkov a diskusia

Pred realizáciou prieskumu sme si stanovili pracovné hypotézy, ktoré sme verifikovali po zozbieraní administrovaných dotazníkov.

H1: *Predpokladáme, že najčastejšou príčinou domáceho násilia je nezvládnutie stresových podnetov.*

Našu prvú hypotézu sme overovali v otázke č. 5 prieskumu. **Hypotéza** sa **potvrdila**, nakoľko až 25% respondentiek považovalo za hlavnú príčinu násilia v ich domácnosti nezvládnutie externých stresových podnetov.

H2: *Predpokladáme, že obeť domáceho násilia prvotnú pomoc vyhľadajú u svojej najbližšej rodiny.*

V otázke č. 9 realizovaného prieskumu sa overovala daná **hypotéza**, ktorá sa nám **potvrdila**, nakoľko až 36,5% respondentiek hľadalo útočisko u svojej najbližšej rodiny. Považujeme to za prirodzené, nakoľko rodina, v ktorej obeť vyrastala, tvorila prevažnú časť jej života emocionálne, biologické, socializačné, rekreačné, hmotné a najmä ochranné útočisko.

H3: *Predpokladáme, že násilnicke prejavy sa objavujú už v období partnerského spoznávania.*

Náš predpoklad v prieskume **hypotézu nepotvrdil**, čo je zjavné vo vyhodnotení otázky č. 7. Až 28,6% oslovených respondentiek uviedla, že prejavy násilia nastali až po uzavretí manželstva. V období partnerského vzťahu to bolo 17,3%.

H4: *Predpokladáme, že obeť domáceho násilia dlhodobo zotrúvajú vo vzťahu s násilnou osobou nakoľko nemajú dostatočné finančné zázemie.*

Otázka č. 13 nám našu **hypotézu nepotvrdila**, pretože 30,8% respondentiek uviedlo, že v danom násilnom vzťahu zotrúvajú zo strachu, že následne po oznámení sa celá situácia ešte zhorší. Neistotu prameniaca z nedostatku finančných prostriedkov uviedlo 23,1% respondentiek.

Cieľom diplomovej práce bolo analyzovať problematiku násilia, ktorý sme realizáciou prieskumu splnili. Je samozrejmé, že nie je možné zovšeobecňovať výsledky na celú populáciu na základe prieskumnej vzorky N=52, ale aj napriek tomu považujeme prieskum za prínosný, pretože sme venovali pozornosť tejto citlivej

problematike v konkrétnych mestách (Žilina, Rajec).

2.6 Záver prieskumu

Ak sa obeť domáceho násilia rozhodne opustiť násilníka je to zlomové obdobie v jej živote, toto rozhodnutie sa už nedá vziať späť nakoľko už prvým odchodom týraná žena rozohrala hru s násilníkom, v zariadeniach núdzového bývania nám samotné zamestnankyne potvrdili, že žena nie vždy zvládne psychický nápor po ubytovaní v takomto zariadení, alebo neodolá sľubom, ktoré jej násilník opäť dáva a vráti sa do spoločnej domácnosti, vo väčšine prípadov však vzťah nenadobudne harmonické napredovanie po ktorom týraná žena túžila. Preto je dôležité neustále riešiť otázku násilia a násilného správania v domácnosti. Klasický model rodiny, bohužiaľ, prestáva byť moderný a ani žena trpiaca v nefunkčnom manželstve s tyranom nezachráni budúcnosť svojich detí. Prínosom nášho prieskumu je, že diplomová práca sa stáva jednou z publikácií, po ktorých môže siahnuť nie len samotná obeť, ale aj jej blízki a v konečnom dôsledku aj možno uvedomelý násilník.

ZÁVER

Násilie v mnohých situáciách nosí nálepku s názvom- rodinný problém a rodina si ho má riešiť sama. Je to však mylná teória. Často sa skrýva za dverami domácností a k jeho riešeniu vo väčšine dochádza až po vyhrotení do trvalých dôsledkov, z ktorých nie je cesta späť. Násilie je správanie, ktoré zabúda na základné ľudské práva, ktoré sa týkajú každého človeka, bez akéhokoľvek rozdielu. Nejde o problém súkromný, ale problém celej spoločnosti, ktorá v uponáhľanom rytme pripúšťa porušenie ľudských práv v rodinách ako vo vzťahoch k ženám, deťom, mužom, tak aj k starým ľuďom. Jedná sa o formu ubližovania, vyhrážania, nátlaku po stránke fyzickej, psychickej, ako aj prejav nadvlády jednej osoby. Rodina je základným, stabilným bodom spoločnosti, ktorý ovplyvňuje vývin detí a mládeže a preto, ak v nej pretrváva problém, akým je domáce násilie, treba ho riešiť.

Odborných prác, ktoré venujú pozornosť téme domáce násilie je veľa. Ambíciou predloženej diplomovej práce bolo prispieť k prehĺbeniu poznatkov o problematike domáceho násillia a priblížiť možnosti riešenia a pomoci v takejto náročnej a zložitej životnej situácii.

V prvej časti, teoretickej, sme pozornosť venovali partnerským vzťahom, ktoré sa zavŕšia manželstvom a založením rodiny, čo spôsobuje prijatie novej úlohy, s ktorou sa nie každý vzťah a partner vyrovná. Dochádza k nezhodám, konfliktom a násiliu, čo smeruje k rozvodu. Podstatou teoretickej časti je charakteristika pojmu násilie, jeho príčiny, znaky a formy, medzi ktoré sa najčastejšie uvádzajú psychické, fyzické, sociálne, ekonomické a sexuálne. Zo štúdií odbornej literatúry sme sa dozvedeli, že násilie postihuje rovnako ako ženy a deti, tak aj mužov a starých ľudí. Násilie za sebou necháva veľké rany, ktoré sa u obetí liečia odbornou pomocou, čo je tiež teoretickou súčasťou tejto diplomovej práce.

Na základe empirického prieskumu vykonaného v zariadeniach núdzového bývania v Žiline a v Rajci sme získali prehľad o fyzických a psychických dôsledkoch, ktoré zanecháva násilie na obetiach. Cieľovými otázkami v administrovanom dotazníku

(Príloha A) sme chceli získať realnu predstavu o aktuálnom rozporení obete. Snažili sme sa získať celkový prehľad o domácom násilí, od jeho príčin, vzniku, foriem, následkov, pomoci a pod.

Na záver môžeme konštatovať, že cieľ, ktorý sme si pred začatím diplomovej práce stanovili bol splnený. Prínosom práce je, že poskytuje komplexné teoretické ukotvenie témy a následnou realizáciou prieskumu sme získali relevantné údaje na konkrétnej vzorke obetí, ktoré či už potvrdili alebo vyvrátili nami stanovené hypotézy o domácom násilí. Ako sme už uviedli, práca sa môže stať prínosom nie len pre obe domáceho násilia, ale aj samotných uvedomelých páchatel'ov a rovnako sa môže stať podkladom pre realizáciu ďalších výskumov v danej oblasti.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých Slovenských zdrojov

BÁRTLOVÁ S., MATULAY S. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny Sociológia zdravia, choroby a rodiny*. Martin: Osveta, 2009. ISBN 978-80-8063-306-6.

BODNÁROVÁ B., FILADELFIOVÁ J. *Domáce násilie na Slovensku*. Bratislava: Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2002. ISBN 80-89048-06-4.

BÚTOROVÁ, Z. a FILADELFIOVÁ, J. *Násilie páchané ne ženách ako problém verejnej politiky*. Bratislava: IVO- Inštitút pre verejné otázky, 2005. ISBN 80-88935-78-4.

FREEMANOVÁ, D. R. *Manželská kríza*. Martin: Neografia, 1992. ISBN 80-217-0401-2.

HUDECOVÁ, A. a GREGOROVÁ BROZMANOVÁ, A.: *Sociálna práca s rodinou*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela a občianske združenie pedagóg, 2009. ISBN 978-80-8083-845-4.

JONES, A. *Nabudúce bude mŕtva týranie a ako ho zastaviť*. Pro Familia a záujmové združenie Aspekt, Bratislava, 2003. ISBN 80-967964-4-5.

LAZAROVA, M. *Ako sa (ne)rozvíeť*. Bratislava: Semits Media, 2002. ISBN 80-7147-2.

LEVICKÁ, J. A. a kol. *Sociálna práca s rodinou I*. Trnava: Mosty, 2004. ISBN 80-89074-93-6.

ONDREJKOVIČ P. a kol. *Sociálna patológia*. Bratislava: SAV, 2009. ISBN 978-80-224-1074-8.

PROVAZNÍK D. a kol. *Aktuálne problémy sociológie rodiny*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1989. ISBN 80-224-0050-5.

ZÁUJMOVÉ ZDRUŽENIE ŽIEN ASPEKT *Piata žena. Aspekty násilia páchaného na ženách*. Aspekt Bratislava, 2001. ISBN. 85549-28-x.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

BUSKOTTE, A. *Z pekla ven žena v domácim násilí*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.

CONWAYOVÁ, H.L. *Domáci násilí Príručka pro současné i potenciální oběti*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ L. a VITOUŠOVÁ P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činu*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

GJURIČOVÁ Š. a KOCOURKOVÁ J. a KOUTEK J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.

MATEJÍČEK, Z. a DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-03-32-7.

MATOŠEK O. a KOLÁČKOVÁ J. a KODYMOVÁ P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál s. r. o. 2005. ISBN 80-7367-002-X.

ŠEVČÍK D. a ŠPATENKOVÁ N. a kol. *Domáci násilí*. Praha: Portál, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPECIANOVÁ Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: LINDE s. r. o., 2003. ISBN 80-86131-44-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie Detství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Rodinný stav.....	64
Tabuľka 2: Najzávažnejšia príčina rozvodu	65
Tabuľka 3: Násilná osoba	66
Tabuľka 4: Obeť domáceho násilia	67
Tabuľka 5: Príčiny domáceho násilia	68
Tabuľka 6: Formy domáceho násilia	69
Tabuľka 7: Začiatok násilného správania	71
Tabuľka 8: Spúšťač násilného správania	72
Tabuľka 9: Prvotná pomoc.....	74
Tabuľka 10: Efektivita poskytnutej pomoci	75
Tabuľka 11: Predstava o pomoci.....	76
Tabuľka 12: Dlhodobó znášané násilie.....	77
Tabuľka 13: Dôvod zotrvania vo vzťahu s násilníkom	77
Tabuľka 14: Informovanosť o domácom násilí.....	78
Tabuľka 15: Obdobie po odchode od násilníka	79

Zoznam grafov

Graf 1: Rodinný stav	65
Graf 2: Násilná osoba	66
Graf 3: Obeť domáceho násilia	67
Graf 4: Príčiny domáceho násilia	69
Graf 5: Formy domáceho násilia.....	70
Graf 6: Začiatok násilného správania	71
Graf 7: Spúšťač násilného správania.....	73
Graf 8: Prvotná pomoc	74

Graf 9: Predstava o pomoci	76
Graf 10: Dôvod zotrvania vo vzťahu s násilníkom	78

PRÍLOHA A – DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

volám sa Veronika Zajacová a som študentkou Univerzity J. A. Komenského v Prahe, odbor Andragogika. Vo svojej diplomovej práci s názvom „Násilie ako jedna z príčin rozvodu“, sa venujem problematike násilia v oblasti partnerských a rodinných vzťahoch. Predkladám Vám daný dotazník, ktorým si Vás dovoľujem požiadať o jeho vyplnenie. Uistujem Vás, že dotazník je anonymný a jeho údaje budú použité len za účelom vyhodnotenia prieskumu.

Ďakujem Vám za ochotu a čas.

Otázky si pozorne prečítajte a zakrúžkujte len jednu odpoveď ktorá Vám vyhovuje. Pri možnosti **iné** voľne vypíšte.

I. časť: IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

I. Váš vek: žena do 20 rokov, žena od 20 do 35 rokov, žena vo veku 35 a viac rokov

II. Váš rodinný stav:

III. Počet detí v rodine:

II. HLAVNÁ ČASŤ

1. Aký je Váš sociálny status?

- a) rozvedená
- b) ešte vydatá, ale v rozvodovom konaní
- c) stále vydatá
- d) slobodná

2. Ak ste odpovedali na predchádzajúcu otázku možnosťou a) alebo c), považujete za najzávažnejšiu príčinu Vášho rozvodu násilie?

- a) áno
- b) nie

3. Kto bol v úlohe násilnej osoby vo vašej domácnosti?

- a) manžel, druh
- b) rodič
- c) dieťa
- d) uveďte inú osobu.....

4. Kto bol najčastejšie obeťou domáceho násilia?

- a) moja osoba
- b) dieťa
- c) moji rodičia
- e) uveďte iné.....

5. Čo považujete za hlavnú príčinu domáceho násilia u Vás?

- a) konflikty a nehody v rodine
- b) genetické predpoklady (sklon k agresivite)
- c) nezvládanie externých stresových podnetov (problémy v práci, medziľudské konflikty,...)
- d) finančné problémy
- e) uveďte iné.....

6. Aká bola najčastejšia forma násilia u Vás?

- a) vyhrážok o fyzickej alebo psychickej ujme
- b) verejného alebo súkromného ponížovania
- c) fyzického útoku, údermi, fackami a pod.
- d) obmedzenia finančnej dotácie na domácnosť a deti
- e) obmedzovania sociálneho kontaktu s príbuznými a priateľmi
- f) uveďte iné.....

7. Kedy začalo násilné správanie?

- a) pretrváva od začiatku vzťahu
- b) začalo uzavretím manželského zväzku
- c) začalo po narodení prvého dieťaťa
- d) spoznaním nových známych, nových kamarátov
- e) začalo stratou zamestnania resp. zmenou finančnej situácie
- f) začalo súčasne s neverou násilníka
- g) začalo súčasne s neverou obeť
- h) uveďte iné.....

8. Čo bolo hlavným spúšťačom násilného správania?

- a) násilie bolo bezdôvodné
- b) alkohol a iné omamné látky
- c) odpor a provokácia
- d) uveďte iné.....

9. U koho ste hľadali prvotnú pomoc?

- a) u najbližšej rodiny
- b) u priateľov
- c) na polícií
- d) v práci
- e) v poradensko- psychologických centrách
- f) v zariadeniach núdzového bývania
- g) uveďte iné.....

10. Považujete prvotnú poskytnutú pomoc za efektívnu?

- a) áno
- b) nie

11. Aká je Vaša predstava o efektívnej pomoci v danej situácií?

- a) skvalitniť a uľahčiť prístup informačným, poradenským službám, linkám dôvery
- b) urýchliť a skvalitniť policajný zásah
- c) mať širšiu a prístupnejšiu možnosť izolácie od násilnej osoby
- d) izolovať násilnú osobu
- e) uveďte iné.....

12. Boli ste dlhodobo obeťou domáceho násilia?

- a) áno
- b) nie

13. Ak ste odpovedali na predchádzajúcu otázku kladne, prečo ste dlhodobo trpeli, nevyhľadali pomoc a nechali sa týrať?

- a) mala som strach, že aj napriek oznámeniu sa nič nezmení, skôr naopak, bude to ešte horšie
- b) obviňovala som seba, že si násilie zaslúžim
- c) z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov
- d) z dôvodu namýšľania si, že sa násilná osoba zmení
- e) zo strachu reakcie verejnosti (rodinní príslušníci, priatelia, kolegovia...)
- f) uveďte iný dôvod.....

14. Podľa Vás je téme domáce násilie venovaná dostatočná pozornosť?

- a) áno
- b) nie, téma je v našej spoločnosti naďalej považovaná za tabu
- c) hovoriť o domácom násilí v našej spoločnosti nie je problém

15. Aké obdobie u Vás nastalo po odchode od násilnej osoby?

- a) momentálne pozitívne (psychická a emocionálna úľava, zlepšenie zdravotného stavu)
- b) momentálne negatívne (strach z budúcnosti, strach z opakovania sa prežitých situácií, smútok)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Veronika Zajacová

Odbor: Andragogika

Forma štúdia: Kombinované štúdium

Názov práce: Násilie ako jedna z príčin rozvodu

Rok: 2013

Počet strán textu: 75

Celkový počet strán príloh: 5

Počet titulov slovenských použitých zdrojov: 11

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 9

Počet internetových zdrojov: 0

Vedúci práce: PaedDr. Mária Turianová